

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

**SEXUÁLNÍ VÝCHOVA A SEXUÁLNÍ ZKUŠENOSTI
ADOLESCENTŮ**

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Autor: Hana Mezerová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Marta Franclová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10. května 2011

.....

Hana Mezerová

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Martě Franclové za pomoc, cenné rady, metodické vedení práce, i za čas nad prací strávený.

Dále bych chtěla poděkovat vedení GOB a SOŠ Telč za ochotu spolupracovat při zadávání dotazníků a NZDM ZASTÁVka Telč za umožnění výzkumu v terénu. V neposlední řadě bych poděkovala všem zúčastněným respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

ANOTACE

Práce se zabývá sexuální výchovou a sexuálními zkušenostmi adolescentů. Důraz je kladen na adolescenci jako rizikové období a na důležitost sexuality v životě člověka. Teoretická část zahrnuje tři tematické celky – adolescence, sexualita a sexuální výchova. V praktické části věnuji pozornost pohledu adolescentů na tuto problematiku.

Cílem práce je zjistit, jaké sexuální zkušenosti adolescenti mají a nakolik pojetí sexuální výchovy na ZŠ odpovídá jejich potřebám. Výzkum byl proveden kvantitativně mezi studenty ve věku 15-18 let. Data byla získána pomocí nestandardizovaného anonymního dotazníku. Pak byla zpracována do tabulek a grafů.

Výsledky výzkumu ukázaly, že podle adolescentů není sexuální výchova na základních školách dostačující. Další výsledky nám přiblížily sexuální život adolescentů a jejich pohled na význam sexu ve vztahu.

Klíčová slova: adolescence, identita, sexualita, sexuální výchova, sexuální zkušenost, první pohlavní styk

ABSTRACT

The work deals with sex education and adolescent sexual experiences. Emphasis is placed on adolescence as the period of risk and the importance of sexuality in human life. The theoretical part comprises free thematic units – adolescence, sexuality and sex education. The practical part deals with a view of adolescents on this issue.

The aim is to find out what adolescents have sexual experience and how the concept of sex education at school for them in Leeds. The research was carried out quantitatively among students aged 15-18. Data were collected through unstandardized anonymous questionnaire. Then it was processed into tables and graphs.

The research results showed according to adolescents is sex education in primary school insufficient. Other results are closer to the sexual life of adolescents and their perception of the importance of sex in a relationship.

Key words: adolescence, identity, sexuality, sexual education, sexual experience, first sexual intercourse

Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Adolescence	10
1.1 Vývoj identity	11
1.1.1 Morální vývoj.....	13
1.1.2 Genderová identita	13
1.2 Utváření vztahů	14
1.2.1 Vztah k rodičům	14
1.2.2 Vztah k sourozencům	15
1.2.3 Vztah k vrstevníkům	15
1.3 Další psychologické aspekty dospívání	17
1.3.1 Kognitivní vývoj	17
1.3.2 Emocionalita.....	18
1.4 Pohlavní vývoj adolescentů.....	19
1.4.1 Pohlavní zrání u dívek	20
1.4.2 Pohlavní zrání u chlapců.....	20
2. Sexualita	22
2.1 Lidská sexualita	22
2.2 Sexualita podle Freuda.....	23
2.3 Sexualita v období adolescence	24
3. Sexuální výchova	26
3.1 Sexuální výchova v RVP ZV	26
3.2 Sexuální výchova ve škole	27

3.2.1 Cíle sexuální výchovy.....	28
3.2.2 Principy sexuální výchovy.....	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	32
4. Cíle výzkumu a hypotézy	32
5. Metodika výzkumu	33
5.1 Užitá metoda	33
5.2 Postup při získávání dat	33
6. Charakteristika výzkumného souboru	34
7. Výsledky	35
7.1 Shrnutí výsledků	52
8. Diskuse	54
9. Závěr.....	56
10. Seznam použitých zdrojů	57
11. Seznam příloh.....	60

Úvod

Dospívání bývá těžkým obdobím jedince. Člověk se mění a hledá, utváří si svou osobnost, plánuje budoucnost a začíná se zajímat o doposud neprobádané oblasti. Jednou z nich je i vlastní sexualita, která bývá v adolescenci často ovlivňována vrstevníky a médii. Základy sexuální výchovy by měl ale člověk získávat již odmala v rodině, protože je nezbytná a právě rodiče mají být primárním zdrojem informací. Některé rodiny ovšem považují sex za tabu. Tak dochází k nedostatku sexuální výchovy a její absence může způsobovat zkreslené představy o sexu a všem, co se ho týká. Dochází k situaci, kdy by měla pomoci škola jako sekundární výchovný zdroj.

Problematika sexuální výchovy ve škole byla v posledních letech velmi diskutovaným a medializovaným tématem. I když ji doposud zahrnoval rámcový vzdělávací plán do jiných předmětů, mnoho škol se tématu sexu snažilo vyhnout. Našlo se hodně příznivců, kteří byli pro její vyučování ve školách. Na druhé straně byli ale ti, kteří vystupovali razantně proti. Mezi ně patřili i někteří rodiče, dokonce si vytvořili vlastní organizaci proti vyučování sexuální výchovy ve škole. Připadá mi, že však nikdo nebral v úvahu názor lidí, kterých se to přímo dotýkalo – adolescentů.

K výběru tohoto tématu mě vedl fakt, že s adolescenty přímo pracuji již delší dobu jako terénní pracovnice a diskutuji s nimi na různá témata. K nejčastějším patří vedle užívání návykových látek právě jejich sexualita, sex jako takový a rizika s ním spojená.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. První kapitolou je právě sama adolescence. Definuji v ní pojem adolescence a její dělení. Snažím se přiblížit, jak probíhá vytváření identity jedince a popisuji vývoj vztahu jak s rodiči, tak s vrstevníky. Nezapomínám ani na další psychologické aspekty dospívání a pohlavní vývoj jedince. Druhou kapitolu věnuji lidské sexualitě. Zmiňuji, jak vypadá sexualita podle Freuda a sexualita adolescentů. V třetí kapitole píš o sexuální výchově jako vyučujícím předmětu, věnuji pozornost jejímu zahrnutí do RVP a zmiňuji její cíle.

Cílem mé práce je zjistit, jaké sexuální zkušenosti adolescenti mají a v kolika letech se sexuálním životem začínají. Zajímá mě, jestli je pro adolescenty prioritou partnerského vztahu sex, jak bývá často zmiňováno, nebo jestli si již uvědomují citovou stránku vztahu. Ráda bych se podívala na to, nakolik pojetí sexuální výchovy na ZŠ odpovídá jejich potřebám. Data jsem sesbírala pomocí dotazníkového šetření, které probíhalo v Telči, mezi studenty středních škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Adolescence

„Obecným názorem je, že adolescence je obdobím bouří a krizí charakterizovaným náladovostí, vnitřním zmatkem a vzpurností. Výzkumy však tento pesimistický názor nepotvrzují.“ (Atkinson, 2003, s. 100).

Termín adolescence bývá v odborné literatuře užíván nejednoznačně. Všeobecně znamená dospívání. Někdy se tak nazývá období mezi pubescencí a ranou dospělostí. Jindy tak bývá označeno celé dospívání i včetně pubescence (Hartl, Hartlová, 2010). V mé práci se přikloním k typu, kdy adolescence charakterizuje celé období mezi dětstvím a dospělostí.

Můžeme říct, že adolescence je mládí i dospívání současně. Nejen, že se liší od ostatních životních etap, ale je i vnitřně diferencovaná. Můžeme ji rozdělovat do tří fází:

- **časná adolescence** (10-13 let) je fází přechodu z dětství do adolescence
- **střední adolescence** (14-16 let) je fází, kdy je dospívání objektem úvah a hodnocení
- **pozdní adolescence** (17-20 let, popřípadě i mnohem déle) je fází vedoucí k dospělosti

Každá etapa má svoje zvláštní charakteristiky. Takové srovnání chování dvanáctiletého a devatenáctiletého adolescenta potvrzuje, jaké zjevné změny se v adolescenci odehrávají (Macek, 1999).

Cílem adolescence je, stát se dospělým a nezávislým. K dosažení tohoto cíle je zapotřebí, aby mladý člověk splnil několik úkolů. Můžeme říct, že těmi základními čtyřmi jsou:

- vytvořit si spolehlivou a pozitivní identitu
- získat nezávislost na rodičích
- najít milované osoby mimo okruh rodiny
- najít směr profesní kariéry, být ekonomicky nezávislý a najít si místo ve světě

Často nemívají zřetelně vymezený začátek a konec, některé trvají krátce, některé po celou dobu dospívání. Avšak splnění každého z nich znamená, že se člověk přiblížil dospělosti (Carr-Gregg, Shale, 2010).

1.1 Vývoj identity

„Podle Eriksona je pocit identity tak důležitý pro existenci jako jídlo.“ (Jakabčic, 2002, s. 56). Formování identity je celoživotní proces, ale v době dospívání dochází k jejímu utváření nejvýrazněji. Mladý člověk hledá odpovědi na mnoho otázek – kým je, jaký je, kam směřuje, kam patří, jaké má hodnoty a co je pro něj nejdůležitější. Musí dobře poznat své meze a možnosti, nalézt svou jedinečnost, která s sebou nese i nedostatky a omezení. Do celkového sebepojetí musí člověk začlenit i jakýkoliv handicap, ať už jde o zdravotní, vzhledový či jiný (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Z vývojového hlediska jde tedy o získávání relativně nezávislé osobní identity, kterou můžeme rozdělit do čtyř fází. Vše začíná psychologickou diferenciací, poté přichází fáze zkoušení a experimentování. V další etapě dochází k navazování přátelství. Poslední fází vývoje sebepojetí, kterou musí mladý člověk projít, je konsolidace vztahu k sobě (Macek, 1999).

V době, kdy probíhá psychologická diferenciacie, si člověk začíná uvědomovat odlišnost své osobnosti od vrstevníků, rodičů a jiných dospělých. Součástí toho je i zvýšení kritičnosti, a tak všechny autority, zejména rodiče, přestávají být v očích adolescenta neomylní a ztrácí status jednoznačně kladného vzoru (Lisá, Kňourková, 1986).

V druhé etapě, střední adolescenci, prochází dospívající dvěma fázemi. První z nich je již zmiňované zkoušení a experimentování. Mladí získávají pocit, že sami vědí, co je pro ně dobré a co není. Mají potřebu zbavit se všech formálních autorit. S rodiči často soupeří, hádají se s nimi a hledají možnost, jak nad nimi „zvítězit“. Na druhé straně získávají zodpovědnost vůči vrstevníkům, s nimiž se v nových postojích podporují. Zajímá je právě to, co se děje nyní a co bude v blízké budoucnosti. Paradoxně je to doba, kdy si volí střední školu (Macek, 1999).

V etapě navazování přátelství se postupně vyrovnávají vztahy s rodiči a jejich autorita je přijímána selektivně. Dospívající si osvojil zralejší způsoby chování, proto nemá potřebu reagovat demonstrativním způsobem. Přesto zde ale působí fakt, že dospívající není připraven na úplné odloučení od rodiny. Výsledkem toho je vytváření nových pravidel a hledání norem ve vztahu k druhým lidem. Člověk si uvědomuje specifický význam vztahu k rodičům. Mezi vrstevníky si hledá blízké přátelství, ale také erotické vztahy (Vágnerová, 2000).

Konsolidace vztahu k sobě je poslední etapou a patří do období pozdní adolescence. Jde o uvědomení si sebe samého a souvisí s pocitem vlastní autonomie a jedinečnosti. Tato představa bývá už realistická a sebehodnocení adolescenta a jeho hodnocení ostatních lidí už se tolik neliší (Macek, 1999).

Každému se nepodaří daná úskalí dospívání zvládat a může nastat situace, kterou Erikson nazval psychosociální moratorium. Jde o dočasné odmítání a odkládání povinností a závazků, které bývají typické pro již dospělé osoby. Mladý člověk může prožívat konflikt mezi očekáváním a jeho plány (Jakabčic, 2002).

Psychosociální moratorium ale můžeme chápat jako „chráněný prostor“, kdy je čas pro experimentování s novými rolemi, pocity, zkušenostmi, zodpovědností a hodnotami. Společnost v dnešní době nenabízí dospívajícím dostatek pevných bodů a rituálů, které by tvořily jasný strukturovaný postup k dospělosti. Období adolescence se tak stává velmi rizikovým jak pro dospívajícího, tak pro jeho sociální okolí (Macek, 2001).

1.1.1 Morální vývoj

Každý člověk si musí osvojit určité normy a pravidla chování. Podle Kohlberga se vztahuje k období adolescence konvenční a postkonvenční morálka. V konvenční morálce může člověk dosáhnout dvou úrovní. První z nich můžeme charakterizovat tak, že morální je to chování, které dělá radost jiným a které druzí schvalují, správné je to, co za správné považují také ostatní. Druhou fází konvenční morálky je orientace na zákon a udržování sociálního řádu, což znamená, že správné je to, co odpovídá pravidlům legitimní autority (Macek, 1999).

V adolescenci se jedinec často dostává i do první fáze postkonvenční morálky. Znamená to, že se nespokojí pouze s formálním vymezením, ale jde mu i o obsah. Orientuje se na společenskou smlouvu, individuální práva a demokratické zákony. Důležité je říci, že obvykle bývá určitý rozdíl mezi morálním uvažováním a skutečným chováním. To občas všechny tyto principy nerespektuje, i když je člověk považuje za důležité (Vágnerová, 2000).

1.1.2 Genderová identita

Genderová identita bývá nazývána také identitou pohlavní nebo rodovou. Je postupně předávána výchovou a jedná se o pojetí sebe samého jako muže, nebo ženy. Člověk si uvědomuje příslušnost ke svému pohlaví a snaží se projevovat v souladu s ním. Projevy bývají například ve stylu oblékání (Hartl, Hartlová, 2010).

I rodová identita je jako celková identita potencionálně specifická, jedinečná a vyvíjí se po celý život člověka. Někteří jedinci se ztotožňují s vlastnostmi, které odpovídají podle společenského pojetí spíše příslušníkům opačného pohlaví. Ovšem jejich jádrová pohlavní identita (zda se cítí být mužem nebo ženou) však většinou bývá v souladu s jejich biologickým pohlavím. Adolescenta může tento rozpor značně znejistit, přičemž tato nejistota pramení z obav z možnosti jiné sexuální orientace (homosexualita). Ke zpracování této méně běžné podoby generové identity dochází většinou až v pozdní adolescenci, ale určité netypické aspekty mohou být stále odmítány nebo je může jedinec vytěsnit (Janošová, 2008).

1.2 Utváření vztahů

V období dospívání dochází kromě změny vztahu k sobě samému také ke změně vztahů k ostatním lidem a světu vůbec. Jedním z úkolů adolescentů je přestat být úplně závislý na rodičích a osamostatnit se, druhým je navazovat významnější a diferenciovanější vztahy s vrstevníky (Langmeier, Krejčířová, 2007). Důležitým aspektem všech interpersonálních vztahů je i rozvoj komunikačních dovedností. Adolescent by se měl naučit zvládat dovednosti jako je vyjádření vlastního názoru, zdvořilost, otevřeně vyjádřit přání, přijmout a poskytnout pochvalu i negativní názor a další (Macek, 1999).

1.2.1 Vztah k rodičům

Rodiče poskytují dítěti od narození základní citovou jistotu, útočiště v období ohrožení a bolesti a hlavně pocit bezpečí. Proto v dospívání není snadným úkolem uvolnit se z pout rodiny a dosáhnout emancipace, která je nutná pro osobní zrání. Důležité je, že čím hlubší, jistější, pevnější a méně konfliktní jsou vztahy, tím lépe se člověk od rodičů odpoutává. Problém v této fázi mohou způsobovat ti rodiče, kteří nechtějí dítě ztratit, nebo ho naopak nutí k předčasnému osamostatnění. Důležité však je, aby si adolescent našel sobě vlastní způsob, kterým se postupně odpoutá, aniž by ztrácel svůj pozitivní vztah k rodičům.

Toto odpoutávání s sebou přináší často konflikty. Mnozí mladí při snaze osamostatnit se revoltují proti rodičům, kritizují je, vytýkají jim nedostatky, odmítají přílišnou kontrolu a projevy jejich lásky a něžnosti berou jako „trapnost“ a stydí se za ně. Přejí si, aby jejich rodiče byli jiní, ale přesto svým chováním dávají najevo, že pociťují potřebu vedení a přiměřené kontroly (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Nenaplnění emancipace, kterou adolescent nezvládl nebo zvládnout nemohl, může přinášet spoustu problémů do budoucnosti. Projevuje se například setrváním v infantilní roli či úplným odejitím z rodiny. Únikem z této situace bývá i zkratkové uzavření manželství, kdy nesamostatný člověk nahradí například maminku manželkou.

V opačném případě se může stát, že jedinec rezignuje na svojí samostatnou roli i na vztahy s vrstevníky (Vágnerová, 2000).

1.2.2 Vztah k sourozencům

Vztahy k sourozencům bývají podmiňovány celkovou rodinnou konstelací, ale všeobecně se význam vztahu k sourozenci v průběhu dospívání zvětšuje. Pokud nejsou sourozenci příliš věkově vzdáleni, bývají pro jedince důležití minimálně ze dvou hledisek. Prvním hlediskem je to, že jsou příslušníci stejné generace, a proto mají podobné potřeby, zájmy a postoje. Druhou stránkou jejich důležitosti bývá fakt, že se aktivně podílejí na rodinné socializaci. Jejich vliv bývá přímý i zprostředkovaný.

Zajímavé je, že vyšší blízkost k sourozencům uvádějí dívky. V případě jednoho sourozence bývá vazba pevnější než tam, kde je sourozenců více. Podle výzkumů V. Seltzerové (1989) bylo zjištěno, že adolescenty více ovlivňují starší sourozenci. Zprostředkovávají přestup do světa dospělých, ale i v opačném směru. Vliv rodičů bývá posílen v případě, když mladí vnímají své starší sourozence spíše jako členy rodiny než příslušníky stejné vrstevnické skupiny. U mladších sourozenců nebyl takový vliv prokázán (Macek, 1999).

1.2.3 Vztah k vrstevníkům

Zároveň s tím, jak se adolescent odpoutává od rodiny, navazuje bližší a pevnější vztahy mezi svými vrstevníky. Nové vztahy mu dávají jistotu a připravují ho na trvalé emoční vztahy v dospělosti. Můžeme je rozdělit na vztahy přátelské a vztahy partnerské. Emoční jistotu pro adolescenta představuje většinou stabilní přítel, který má podobné hodnoty a zájmy. Partner bývá pro adolescenta něčím neznámým, novým, nejistým, ale zajímavým (Vágnerová, 2000).

1.2.3.1 Přátelské vztahy

Zatímco v rané adolescenci nejsou vztahy tolik diferenciované, v pozdějších dvou etapách dospívající rozlišují vztah přátelský a kamarádský. Přátelství je

považováno za hlubší, intimnější, oboustranné a výběrové. Přátelství se mnohem více než vrstevnické vztahy zaměřuje na osobnostní kvality (Taxová, 1987).

Blízké přátelství mezi děvčaty bývá v adolescenci častější a důležitější než přátelství mezi chlapci. Význačná pro něj je otevřená komunikace, sdílení pocitů, děvčata si cení své inteligence, upřímnosti a důvěřují si. V období střední adolescence jsou právě přátelské vztahy pro dívky nejdůležitější a nejvíce ze všeho se obávají odmítnutí kamarádky. V pozdní adolescenci se díky prohlubování sexuální identity zvyšuje komunikace s chlapci a přátelství s dívkami se stává více reciproční.

U chlapců bývá přátelství více kolektivní, nejprve se zakládá na společných aktivitách. Pro chlapce bývá důležité najít si partu a zapadnou do ní. Do přátelství nebývají tak emocionálně zaangażovaní jako dívky. Větší význam pro ně má až ve střední a pozdní adolescenci, kdy se hodnota vztahu opírá o výkon, sociální dovednosti, pevnost postojů a respekt. Pro chlapce je důležité, aby jejich kamarád „byl v klidu“, měl silnou osobnost, smysl pro humor a byl originální a otevřený.

Ačkoliv přátelství mezi dívkou a chlapcem nebývá časté, může být důležité pro ty, kteří nemají sourozence opačného pohlaví. Výhodou takového vztahu bývá otevřenost. Nevýhodou může být jisté očekávání z jedné strany a snaha jednoho z přátel navázat vztah partnerský (Macek, 1999).

1.2.3.2 Partnerské vztahy

Právě v období dospívání dochází ke vzniku partnerských (milostných) vztahů. Mohou se vyvinout právě ze vztahů přátelských, ale často také vznikají bezprostředně náklonností k druhé osobě. Láska podporuje nejen erotické touhy, ale i touhu po sblížení, vnímavost, pochopení a něhu. Vztah odkrývá nové hodnoty v partnerovi a zároveň vede jedince k sebezlepšování a sebezdokonalování (Taxová, 1987).

Větší část adolescentů není zralá na stálý partnerský vztah, proto mají první lásky charakter experimentace a člověk díky nim získává nové zkušenosti. Partnerský vztah jako takový prochází vývojem, do kterého bývají zahrnuty i dvě důležité fáze.

První je fáze zamilovanosti, kdy dominuje potřeba citového vztahu s určitým jedincem, který je většinou stylizován a idealizován. Znaky zamilovanosti u adolescentů jsou pocity vzrušení, euforie a jejich kolísání v souvislosti ke vztahu k určité osobě. Zamilovanost bývá stimulována osobně atraktivními znaky, které jsou většinou zjevné. Mnohdy zamilovaný do partnera převádí svá přání a představy. Milovaný objekt ale takové vlastnosti vůbec nemusí mít. Zamilovanost se ve větší míře odehrává ve fantazii než v realitě. Řešení problému, jak získat milovanou osobu má také podobu experimentace spíše na teoretické úrovni. V tomto smyslu se mezi dospívajícími odehrávají rozhovory o tom, jak zaimponovat, jak se chovat apod.

Druhou důležitou fází je navázání vztahu, fáze romantické lásky, kdy dochází i ke stylizaci své osoby. Sebehodnocení může být pod vlivem prožitku z přijetí milovaným partnerem zkreslené. Zároveň je také posilována sebeúcta. Dochází k idealizaci tohoto vztahu a může dojít k přecenění jeho možností. Partnerství adolescentů může aktéry uspokojovat nejen po emocionální stránce, ale i v oblasti seberealizace, jelikož přispívá k dosažení sociální prestiže mezi vrstevníky (Vágnerová, 2000).

1.3 Další psychologické aspekty dospívání

1.3.1 Kognitivní vývoj

V období adolescence dochází k důležitým změnám v oblasti poznávacích procesů. Dokončuje se jejich rozvoj a kvalita. Cítění a vnímání dosahuje stejných parametrů jako u dospělých. Stejně tak to platí i pro paměť. Dochází ke kolísání pozornosti a soustředěnosti, což je způsobené fyziologickými i psychologickými činiteli (hormonální činnost, citová labilita). Ke změně dochází i v oblasti představivosti.

Představy začínají být všeobecnější a méně živé, vytrácejí se eidetické obrazy (Jakabčic, 2002).

Vrcholu intelektového vývoje dosahuje člověk podle starších výzkumů právě v 15 - 16 letech. Novější studie však ukazují, že vývoj intelektu probíhá po celé období adolescence a případně i v dospělosti, například u jedinců, jejichž práce je intelektově náročná. I přesto můžeme tvrdit, že v dospívání se intelektové schopnosti blíží maximálnímu výkonu. Adolescenti jsou dobří nejen v hromadění vědomostí a jejich využívání, ale často převyšují ostatní především v pružném a tvořivém myšlení (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Podle J. Piageta je začátek adolescence obdobím utváření formálních operací. Dochází totiž k výraznému rozvoji abstraktního myšlení. To znamená, že adolescenti mají schopnost představovat si něco reálně neexistujícího, operují s abstraktními pojmy, hledají alternativní řešení problémů a dokážou reflektovat sebe jako subjekt vlastního myšlení. Důležité je to, že umí experimentovat nejen s pojmy týkajícími se například fyzikálního světa, ale také stejně operují s pojmy z oblasti rolí, do kterých se nově dostávají. Pokud tedy vezmeme v úvahu Piagetovu teorii, můžeme předpokládat, že adolescent se bude více angažovat v problémech, které se týkají přímo jeho.

Myšlení je méně absolutní a více relativní a sebereflektující ve střední a pozdní adolescenci. Závisí hlavně na konkrétních znalostech, zkušenostech, okolnostech a situacích. V tomto období narůstá vědomí možných rizik, dospívající zvažují důsledky a mají tendenci své rozhodnutí konzultovat s „experty“ (Macek, 1999).

1.3.2 Emocionalita

Adolescence je z hlediska emocionálního vývoje delší období a v každé etapě se emocionální projevy liší. Emoční rozpoložení dospívajících v časně fázi adolescence ovlivňují velkou měrou hormonální změny. Přinášejí s sebou větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle na různé podněty. Mladý člověk ztrácí citovou jistotu a stabilitu,

proto se zvyšuje jeho dráždivost a napětí. Takové prožitky bývají často nepříjemné i pro něho samého. Dochází k výkyvu emocí, intenzivní aktivitu často střídá apatie a nechuť k jakékoliv činnosti. Přecitlivělost, změny nálad a nízká frustrační tolerance může způsobovat problémy v mezilidských vztazích (Vágnerová, 2000).

Měli bychom ale zmínit, že ne vždy je první část dospívání emocionálně bouřlivá a dramatická. Jednak musíme brát v úvahu individuálně typologické rozdíly, které většinou převládají nad věkovými. Nesmíme také opomenout sociální a kulturní faktory. Důležitý je i způsob a styl výchovy adolescenta. Například A. Petersenová tvrdí, že problémy mají dospívající, u nichž se emoční labilita projevovala už v dětství. Takové jedince provázejí emoční problémy i v ostatních vývojových stádiích. Podle různých studií je celkově vyšší počet těch adolescentů, kteří neprocházejí nějakou výraznou krizí nebo citovou rozkolísaností.

Pokud se na časnou adolescenci budeme dívat jako na výbušnou a vznětlivou, pak v dalších dvou etapách odeznívá náladovost a dochází k vyšší stabilitě. Silné prožitky přibývají a diferencují se. Člověk se projevuje menší impulzivností. Všechny struktury temperamentu jsou v podstatě dotvořeny a nemění se. Zvláštní význam dostávají emoce a city týkající se erotické sféry života, estetického a mravního cítění. Proto to často bývá období „prvního vystřízlivění“ při konfrontaci s realitou (Macek, 1999).

1.4 Pohlavní vývoj adolescentů

Z hlediska biologického jde vymezit období dospívání prvními známkami pohlavního dozrávání (sekundární pohlavní znaky) a též dosáhnutím pohlavní zralosti (reprodukční schopnosti). V období puberty je vývin hlavně v tělesné oblasti značně zrychlený. Dochází k růstovému skoku, což způsobuje dočasné narušení senzomotorické koordinace a pohyby se stávají neohrabanějšími (Jakabčic, 2002).

1.4.1 Pohlavní zrání u dívek

U dívek se sekundární pohlavní znaky objevují zároveň se změnami vnitřních pohlavních orgánů. První zevní známkou dospívání je růst prsů. Dochází k němu vlivem působení hormonů vaječníků zhruba ve věku 11 let. Je to způsobené tím, že při cyklické funkci vaječníků se uplatňuje hormon žlutého tělíska, pod jehož vlivem dochází k diferenciaci mlékovodů, což ještě prsa zvětší.

Po 11. roce také dochází díky zvyšující se tvorbě hormonů k rozvoji pubického ochlupení a o rok později k růstu chloupků v podpaží. Dospělé rozložení ochlupení mají dívky individuálně mezi 12.–17. rokem. Zároveň s rozvojem sekundárních pohlavních znaků dochází kromě vývoje zevního genitálu k vývoji dělohy a vaječníků (Smékal a kol., 2004).

Za nejdůležitější znak pohlavního vývoje u dívky je považována menarche neboli menstruace. Objevuje se přibližně 18 měsíců poté, co rychlost tělesného růstu u dívek dosáhla svého vrcholu. U některých dívek se první menarche dostaví už v 11 letech, u jiných až v 17. Průměrný věk je tedy 13 let. První periody menstruace jsou nepravidelné a k ovulaci, což je uvolnění zralého vajíčka z vaječníků, dochází zhruba až rok po začátku menarche (Atkinson, 2003).

Růstové zrychlení začíná kolem 10. roku. Ve 12. letech rostou dívky nejvíce, po nástupu menarche povyroستou v průměru 12,5 cm. Mezi poslední znaky pohlavního zrání je růst pánve a její ženské utváření. Dále se zvětšuje množství podkožního tuku, zejména v břiše a hýždích (Smékal a kol., 2004).

1.4.2 Pohlavní zrání u chlapců

U chlapců bývá první známkou dospívání zvětšování varlat a jejich aktivace, k čemuž dochází obvykle ve věku 10 let. K ejakulaci semena se živými spermii dochází mezi 12 a 16 lety. Poté se zvětšuje penis, narůstá šourek a objevuje se pubické ochlupení.

Začíná se také měnit tělesná stavba. Podíl svalové hmoty se zvyšuje a klesá podíl tukové tkáně. Vlivem růstu hrtanu začíná mutace hlasu. Dospělý hlas vzniká kolem 15. roku života. Nastává také zvýšení činnosti mazových a potních žláz, což bývá provázeno projevy akné. Zároveň narůstá svalovina a kostra, která se formuje mužským směrem. Na rozdíl od dívek se růstová rychlost zvyšuje až po nástupu puberty, což je asi o 2 roky později (Smékal a kol., 2004).

2. Sexualita

2.1 Lidská sexualita

Lidská sexualita je souhrn projevů lidského cítění a chování, zpravidla vyplývající z psychických i tělesným problémů mezi pohlavími. Přináší psychickou slast a také fyziologické uspokojení. Pro normální lidskou sexualitu platí několik věcí, těmi jsou dlouhodobá sexuální partnerství, prostor společně obývaný s jinými sexuálními páry, spolurodičovství, sex v soukromí a sex pro radost a skrytá ovulace (Hartl, Hartlová, 2010).

Důležité je, že lidská sexualita je založena na hormonálních změnách, jenže oproti zvířatům je do velké míry osvobozena od hormonálního determinismu. Je to ovlivněno i tím, že se do lidské sexuality projevují sociální, psychické i kulturní faktory (Janiš, Marková, 2007). Naše sexualita se liší od té zvířecí nepřetržitou sexuální přitažlivostí, stálou sexuální aktivitou a permanentní dobou říje. U primátů se rozděluje období na asexuální a na dobu, kdy je u samice možné oplodnění (Murín, Weiss, 2004).

Celkový pohled na naši sexualitu se během dějin dostal do fáze, kdy se její biologický princip značně potlačuje a spíše se rozvíjí její emotivní hledisko. Většinou je sexualita brána za faktor, který ovlivňuje vlastní pocit spokojenosti, štěstí, slasti, společenské prestiže atd. Často se ale dostává do role komerce (např. prostituce), proto proniká i do zorného pole výchovy. Na tomto poli může společnost působit významnou měrou pomocí svých institucionálních a funkcionálních nástrojů (Janiš, Marková, 2007).

Pudovost člověka je usměrňována tabuizací, náboženskými systémy, mýty, zákony. Tyto normy jsou předávány z generace na generaci kulturou, rodinou, vrstevnickými skupinami, masmédií a v neposlední řadě školou. Při psychosexuálním vývoji u nás dochází k vytváření konceptu hlavní role, partnerských vztahů, pohlavní identity, morálních postojů. (Weiss, Zvěřina, 2001).

2.2 Sexualita podle Freuda

Pokud se bavíme o lidské sexualitě, je důležité zmínit významnou osobnost Sigmunda Freuda. Ten tvrdil, že sex bdí, i když člověk spí. Podle něj se sex promítá do snů, ale i při drobných omylech v běžném životě – při přeřeknutí, přepsání, zapomenutí. Sexualita ovlivňuje člověka už od útlého věku, děti se vyvíjejí po sexuální stránce v po sobě jdoucích etapách. Pokud člověku v dětství byly přervány jeho pudové sexuální sklony nebo k dosažení erotických cílů bránily jiné překážky, projeví se to v dospělosti, příkladem může být nervové onemocnění, nejčastěji neuróza nebo hysterie (Morus, 2007).

Freud vyjádřil vývoj osobnosti v pěti stádiích. Nazýváme je stadium orální, anální, falické, latentní a genitální.

Orální stadium

Pro narozené dítě znamená slast příjem potravy, což zahrnuje sání a polykání. Hlad a libido spolu úzce souvisejí a soustřeďují se na týž objekt. Dítě rádo saje z prsu, lahve, cucá dudlík, v pozdější době si nahrazuje tyto předměty palcem. Toto stadium končí odstavením dítěte, či věkem, kdy si dítě samo přirozeně přeje být odstaveno.

Anální stadium

Ve druhé fázi dítě přesouvá pozornost na oblast anální. Slast souvisí s uvolňováním napětí v konečníku, dítě se snaží zadržovat stolici. Vlastně vše, co s ní souvisí, jim činí radost a potěšení. Rodiče po určité době přestanou tyto slastné zážitky tolerovat a v průběhu nácviu čistotnosti bývá tento způsob uspokojení odstraněn.

Falické stadium

Ve fázi falické bývá pozornost zaměřena na genitální oblast. Dítě zkoumá své pohlavní orgány a vytváří si sexuální fantazie. Dítě bývá přitahováno slastí, kterou s sebou přináší autoerotické hrátky. Během tohoto stadia vzniká Oidipovský komplex.

„Jde o nevědomé erotické tíhnutí syna k matce. Rodič stejného pohlaví je pocíťován jako sexuální soupeř, proto je nenáviděn a je mu přána smrt.“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 257). Chlapci pocíťují kastroční úzkost – strach, že ho otec vykastruje. U dívek nazývá problematiku tíhnutí k otci jako Elektřin komplex. Dívky mohou pocíťovat závidění penisu, protože tuto část těla na rozdíl od jejich otce nemají.

Období latence

Freud o období latence říkal, že je zastavením a ústupem v sexuálním vývoji. Bývá totiž spánkem sexuálních impulzů. Libido je odváděno do školní práce a skupinových činností. Zmínka by měla být o tom, že předchozí stadia bývají zapomenuta kvůli infantilní amnézii a činí nás vůči nim cizí. Právě psychoanalýza se je snaží vrátit do našeho vědomí.

Genitální stadium

Právě se začátkem dospívání přichází genitální stadium. K sebelásce v prvních třech obdobích se připojuje altruistická láska k druhým lidem a zájem o druhé, jako o poskytovatele slasti se stává skutečný. Potřeba reprodukce druhu podmiňuje sexuální atraktivitu a jedinec dosahuje postupně pravých erotických vztahů a genitálních projevů. Je závěrečným stadiem, které je vstupem do dospělosti (Drapela, 2004).

2.3 Sexualita v období adolescence

Vyrovnat se se svojí sexualitou je jeden z podstatných vývojových úkolů. Nejvíce se s tímto úkolem potýkáme právě v dospívání. To bývá v některých zdrojích popisováno jako období, ve kterém sexuální náboj dosahuje téměř nekontrolovatelných rozměrů. Tato teorie se ale v mnoha případech nepotvrzuje. Jsou mladí, kteří mají zvýšený sexuální zájem a potřebu častého uspokojení, avšak najdeme i ty, jejichž sexuální potřeby jsou velmi malé. Nesmíme také ignorovat značný vliv

socializace. Adolescenti se mohou cítit pod tlakem vrstevníků a mít strach, že jejich zkušenosti nejsou dostačující (Kelly, 1995).

Zabývat se vlastním sexuálním životem může být pro adolescenty těžké, ale zároveň i napínavé. Sexuální chování se mění zároveň s tím, jak se vyvíjí fyzická i psychická složka jedince. V časně adolescenci je sexualita zbrklá a nevyvážená stejně jako tělesný růst. Ve střední a pozdní se tempo růstu zpomaluje, nastoluje se hormonální rovnováha a mladí začínají vést pravidelný sexuální život – ať už jde o líbání, masturbaci nebo pohlavní styk. Celý proces je náročný především kvůli tomu, že přeměna k dospělé sexualitě s sebou přináší vývoj nových postojů, rolí a chování. Důležité je, aby se s dospívajícími o sexuálním chování otevřeně diskutovalo. Kdyby tomu tak nebylo, mohli by cítit vinu, že mají zájem o tuto oblast (Weiss, 2010).

Adolescenti se snaží přijmout svojí sexualitu a smířit se s vlastním tělem. Proto mnozí z nich zkouší masturbační (autoerotické) praktiky. Ty bývají jakýmsi předzkoušením pozdějších heterosexuálních zájmů. V dřívější době se autoerotické hrátky považovaly za hřích a tvrdilo se, že jedinci hrozí škodlivé následky. I když v dnešní době tomu tak už není, dospívající mohou pociťovat špatné svědomí za jejich provádění a také někteří dospělí nesprávně předpokládají nepříznivé ovlivnění vývoje dítěte (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Problémem v sexuálním chování adolescentů bývá podceňování rizika, které jim může hrozit. Často říkají, že jim se to prostě nemůže stát. Riziko je sice normální součástí života, avšak způsob, kterým ho jedinci hodnotí a zvládají, se liší v závislosti na široké řadě sociálních, psychologických a kulturních faktorů. Sexuální aktivita však s sebou nese riziko vždycky. Můžeme jmenovat například nechtěné těhotenství, přenos infekcí a pohlavních chorob. Právě s přechodem z dětství do dospělosti a se snahou o prosazení vlastní autonomie bývá spojováno riskování (Burtney, Duffy, 2004).

3. Sexuální výchova

„Sexuální výchova je záměrná, plánovitá a dlouhodobá činnost vychovatele (učitel, rodič, vychovatel) vůči vychovávanému a v součinnosti s ním, ve které vychovávaný získává subjektivně i společensky žádoucí vědomosti, postoje a chování z nejšířší oblasti sexuálního chování. Sexuální výchova současně kultivuje i dispoziční sexuální chování.“ (Täubner, 1998, s. 140).

3.1 Sexuální výchova v RVP ZV

RVP ZV neboli Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je jako takový rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Těmi jsou jazyk a jazyková komunikace, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a příroda, umění a kultura, člověk a zdraví, člověk a svět práce. Každá vzdělávací oblast má svou charakteristiku, která vymezuje její postavení a význam v základním vzdělávání. Dále se také soustředí na obsah jednotlivých vzdělávacích oborů, které danou oblast tvoří. RVP ZV stanovuje cílové zaměření jednotlivých oblastí popisujících dosahování výše zmíněných klíčových kompetencí.

Sexuální výchova je zahrnuta do oblasti člověk a zdraví. Výuka sexuální výchovy by měla zahrnovat učení o vztahu ve dvojici – láska, partnerský vztah, manželství a rodičovství; učivo o pubertě a dospívání – tělesné, duševní a společenské změny; učivo o sexuálním dospívání a reprodukčním zdraví – předčasné sexuální zkušenosti, těhotenství a rodičovství mladistvých, poruchy pohlavní identity; učení o tělesné hygieně – intimní hygiena. Měla by v ní být zmínka o ochraně před přenosnými chorobami – nemocí přenosné pohlavním stykem, HIV/AIDS, hepatitidě a odpovědné sexuální chování; v neposlední řadě učivo o sexuálním zneužívání a kriminalitě - jednotlivé formy sexuálního zneužívání a odborná pomoc (Jeřábek, J., Tupý, J., 2006).

„Očekávaným výsledkem sexuální výchovy je podle RVP ZV to, že žák:

- *respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě)*
- *optimálně reaguje na fyziologické změny v období dospívání a kultivovaně se chová k opačnému pohlaví*
- *v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a životními cíli mladých lidí přijímá odpovědnost za bezpečné sexuální chování“ (Jeřábek, J., Tupý, J., 2006, online)*

3.2 Sexuální výchova ve škole

Všeobecné očekávání veřejnosti od školy je takové, že dokáže prostřednictvím vzdělání a výchovy ukazovat významy hodnotového horizontu natolik přesvědčivě, že se stanou stálou, celistvou součástí studentovi osobnosti. Jde především o to, aby se ve škole naučili normám a pravidlům společenského života, přičemž mají rozvinout své rozumové, citové, volní a charakterové vlastnosti. Mají se také naučit chránit své zdraví a být za něj zodpovědní. Zároveň by měli myslet i na zdraví ostatních. K tomu všemu přispívá i sexuální výchova (MŠMT, 2009).

Dnes už by neměly být pochyby o tom, že sexuální výchova je životně velmi důležitá a významná záležitost. Současná věda, ale i historie dávají za pravdu tomu, že základy vztahu člověka k sexualitě, sexuálně motivovaného chování a jeho sexuálního prožívání se vytvářejí již od nejtělejšího dětství. Postupně se rozvíjejí působením okolního prostředí, zejména výchovy (Smolíková, Hajnová, 1997).

Sexuální výchova by měla být z větší části záležitostí rodinné výchovy, nicméně školní výchova nemůže a nesmí zavírat oči před sexuálním zneužíváním dětí a mládeže, nebezpečím nakažení sexuálně přenosnými nemocemi, rizikem nežádoucího otěhotnění a dalšími negativními jevy se sexualitou spojenými, jako je konzumní přístup k sexu a absence nezbytné výchovy mravní. Vlivem novodobých trendů je sexuální výchova předurčena již do předškolního věku. Základy sexuální hygieny a věku

přiměřené poučení z oblasti reprodukční biologie jsou pak přirozenou součástí vzdělání základní školy. Nositelem této sexuální výchovy je pak pochopitelně učitel, odborníci ostatních oborů mohou být nanejvýš konzultanty v pregraduální a postgraduální přípravě pedagogů (Rydlo, 2004).

3.2.1 Cíle sexuální výchovy

Pokud se chceme bavit o tom, jaké má sexuální výchova cíle, je důležité zmínit charakteristiku sexuální výchovy vypracovanou Světovou zdravotnickou organizací (WHO): *„Podstatu a cíle sexuální výchovy tvoří vše, co přispívá k výchově celistvé osobnosti, schopné poznávat a chápat sociální, mravní, psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců podle pohlaví a díky tomu zformovat optimální mezilidské vztahy s lidmi svého i opačného pohlaví.“* V roce 1988 Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (IPPF) charakterizovala sexuální výchovu takto: *„Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace nutné k tomu, aby byli schopné vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.“* Je zřejmé, že obě stanoviska jsou obdobná a cíle sexuální výchovy jasně vysvětlují (Janiš, 2010).

3.2.2 Principy sexuální výchovy

Celkově jsou principy ve výchově výsledkem současné úrovně vědeckého poznání, zároveň také vyjadřují zobecněnou historickou a společenskou zkušenost s obdobnými systémy u nás i v zahraničí. V podstatě tvoří rámec výchovného procesu. V principech sexuální výchovy se velmi těsně propojuje výuka a výchova (Janiš, 2005).

Za nejlepší a nejúplnější konstrukci principů sexuální výchovy bývá považována ta, jež formuloval V. Täubner v roce 1996:

- **Princip spolupráce rodičů a školy**

Stojí v něm, že by rodičům měla být vhodnou formou sdělena informace o účasti dítěte a obsahu sexuální výchovy ve škole. Zároveň by učitel do jisté míry respektovat rozličné postoje rodičů, protože mají právo se na sexuální výchově svých dětí podílet. Stejně tak mají rodiče právo vyjádřit svůj nesouhlas s obsahem výuky a učitel by měl poskytnout jejich dítěti individuální přístup. Postoj rodičů však nemusí učitel brát v úvahu, pokud jde o všeobecné znalosti (učivo o pohlavních orgánech, vývoji jedinců, pohlavně přenosných chorobách a HIV/AIDS).

- **Princip začlenění do obecného projektu výchovy dítěte**

Sexuální výchova je představena jako jedna ze složek globální výchovy, proto zdůrazňuje důležitost promítání jednotlivých jejích obsahů do ostatních vzdělávacích oblastí, respektive oborů a dalších školních aktivit. Probíhá prakticky neustále a je součástí řady postupů učitele i mimo sexuálně výchovný záměr.

- **Princip vědeckosti**

Pojednává o tom, že informace, které učitel svým žákům podává, musí odpovídat současné úrovni vědeckého poznání. Stejně jako v ostatních oborech, i tady platí pravidlo, že informace by měly být pravdivé, objektivní a transformované úrovni žáka. Vzhledem k úzkému propojení sexuální výchovy a společenské i individuální praxe žáků, je nutné korespondovat vědeckou teorií s její praxí.

- **Princip důvěry**

Upozorňuje na jemné a opatrné transformování chybných představ žáků do správné pedagogické roviny. Učitel musí u dětí vzbudit veliký pocit důvěry ke svěřování se, k dotazům a k tomu, aby přijaly jeho rady. Měl by se vyvarovat ponižování dětí, znevažováním jejich názorů a postojů vzhledem k tomu, že důvěra k učiteli je v této výchově základním prvkem, na kterém staví celá

výuka. Jedině v důvěrné atmosféře studenti umí přijímané informace transformovat na dovednosti, postoje, znalosti, schopnosti a návyky.

- **Princip koedukovanosti**

Autor propaguje společné vzdělávání chlapců a dívek, tento přístup pak podporuje přijímání sexuality jako věci přirozené, vede chlapce a dívky k respektování názorů a postojů druhého pohlaví, což můžeme chápat také jako praktický nácvik budoucího chování mezi partnery rozdílného pohlaví.

- **Princip etičnosti**

Sexuální potřeba má být kultivována tak, aby byla společensky akceptována. Zároveň by se jedinec neměl cítit nesvobodný a omezován. Sexuální výchova tak vede dítě k určitému mravnímu ideálu. Důraz je kladen na etiku přátelství, partnerského, manželského i rodičovského chování. Také je důležitá zodpovědnost za druhého. Z etického hlediska je zmíněna také pohlavní zdrženlivost, úcta k ženě, matce, k dítěti, k rodičům.

- **Princip aktivity žáka a spolupráce s žákem**

Učitel volí především aktivizační metody výuky. Žák by měl být brán jako spoluvůrce výchovy na sobě samém. K poznatkům dochází sám a získané informace mu mají sloužit pro současný i budoucí život. Je velmi výrazný při konstrukci postojů žáka k jednotlivým oblastem problematiky.

- **Princip komplexnosti a harmonie**

Ukazuje na nutnost rozvíjet všechny oblasti sexuální výchovy najednou. Sexuální výchova by měla být přiměřena věku. Spolu se stoupajícím věkem žáků se mají jednotlivá témata spirálovitě rozvíjet. Důležité je udržování vyváženosti mezi postoji, dovednostmi a chováním, kterým jsou žáci v průběhu výchovy učeni.

- **Princip osobnosti sexuálního pedagoga**

Přináší potřebu jmenovat na každé škole učitele, který je zodpovědný za sexuální výchovu napříč všemi ročníky – sexuální pedagog. V případě, kdy je ve škole sexuální výchova jako samostatný předmět, vyučuje ji. Jestli je rozložena do několika disciplín, měl by korigovat její průběh. Pro sexuálního pedagoga je nezbytné odborné vzdělání v oblastech biologie, sexuologie, zdravotní výchovy, etiky, etikety a didaktiky sexuální výchovy. Měl by mít i dostatečné psychologické vzdělání.

- **Princip přiměřenosti**

Je to obecně známý pedagogický princip, který však v oblasti sexuální výchovy nabývá specifických rozměrů. Přiměřenost je v této oblasti chápána zejména z pohledu psychické, biologické a sociální zralosti žáků. Zahrnuje v sobě individuální přístup z důvodu různých odlišností, jako jsou regionální prvky, sociální skupiny žáků a jejich dosavadní životní styl (Janiš, Täubner, 1999).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíle výzkumu a hypotézy

V poslední době jsem slyšela hodně rozporuplných názorů a četla několik článků týkajících se adolescentů a jejich sexuálního života. Také sexuální výchova v tomto vývojovém období je nyní velmi diskutována a medializována. Mezi veřejností jsou tací, kteří jsou razantně proti jejímu vyučování i tací, kteří jsou pro. Nevšimla jsem si ale, že by se mluvilo o názoru adolescentů a o jejich pohledu na výuku sexuální výchovy a tuto problematiku celkově. Cílem práce je zjistit, jaké sexuální zkušenosti adolescenti mají a nakolik pojetí sexuální výchovy na ZŠ odpovídá jejich potřebám.

Ráda bych zmínila to, že za úkol jsem si nedala zmapovat situaci celoplošně v České republice, ale zaměřila jsem se na adolescenty žijící v mém okolí.

Výzkumné hypotézy byly stanoveny na základě teoretické části a na základě poznatků z práce s mládeží v NZDM ZASTÁVka Telč, při které se zabýváme i sexuálním životem uživatelů služby.

H1: Většina žáků získala na základní škole informace o sexu, ale podle nich nejsou dostačující.

H2: K prvnímu pohlavnímu styku adolescentů dochází mezi 15. a 16. rokem, sexuální zkušenosti však získávají dříve.

H3: U dívek dochází k prvnímu pohlavnímu styku dříve než u chlapců.

H4: Většina adolescentů považuje sex za součást vztahu, ale nepovažuje ho za nejdůležitější složku ve vztahu a přikládá význam i citům.

5. Metodika výzkumu

5.1 Užitá metoda

Sběr dat byl realizován prostřednictvím kvantitativního výzkumu, který byl uskutečněn formou nestandardizovaného anonymního dotazníku. Dotazník sloužil k získání dat potřebných pro ověření stanovených hypotéz. Tento druh výzkumu byl zvolen z důvodu získání velkého množství dat v poměrně krátkém časovém úseku. Dotazník obsahoval celkem 17 otázek, z nichž byly 3 otevřené a 3 polootevřené, zbytek uzavřené. První dvě otázky byly identifikační, otázky 3 – 5 se zaměřovaly na respondentův pohled na sexuální výchovu na základních školách, otázky 6 a 7 zjišťovaly nejvýznamnější zdroj informací o sexu všeobecně. Poté následovaly otázky 8-12, které byly zaměřeny na sexuální zkušenosti a v posledních otázkách 13-17 byla věnována pozornost tomu, jakou vidí respondenti souvislost mezi vztahem a sexem.

5.2 Postup při získávání dat

Po předchozí písemné domluvě s ředitelem školy GOB a SOŠ Telč jsem odevzdala dotazníky vyučujícímu předmětu ZSV (základy společenských věd). Podle dohody s ředitelem školy měly být dotazníky zadány celkem v šesti třídách. To by znamenalo zhruba 165 předpokládaných respondentů. Bylo mi sděleno, že bohužel vyučující není schopen zadat dotazníky ve všech třídách, ale pouze v pěti. Zbylé dotazníky pak byly zadány v rámci terénní služby NZDM ZASTÁVka Telč studentům jakékoliv střední školy. Celý výzkum probíhal od 8. dubna 2011 do 15. dubna 2011.

Návratnost dotazníků byla 100 %. Domnívám se, že vliv na to měl fakt, že na vrácení dotazníku dohlížel ve škole vyučující a v terénu vyplňovali studenti dotazník v mé blízkosti a po vyplnění ho hned odevzdávali.

Analýza dotazníků byla uskutečněna mou osobou a získaná data byla překontrolována. Poté byly výsledky zpracovány pomocí programu Excel do grafů a tabulek.

6. Charakteristika výzkumného souboru

Respondenty výzkumu byli studenti středních škol ve věku 15 – 18 let. Nejprve byli osloveni studenti 1. a 2. ročníku Gymnázia Otokara Březiny a Střední odborné školy v Telči. Odtud bylo získáno z pěti tříd celkem 130 dotazníků. Zbývajících 35 dotazníků bylo rozdáno studentům 1. a 2. ročníku jakékoliv střední školy či odborného učiliště v rámci terénní služby NZDM ZASTÁVka Telč. Bližší informace o jejich věku a pohlaví budou zaznamenány v grafech vyhodnocujících získané informace.

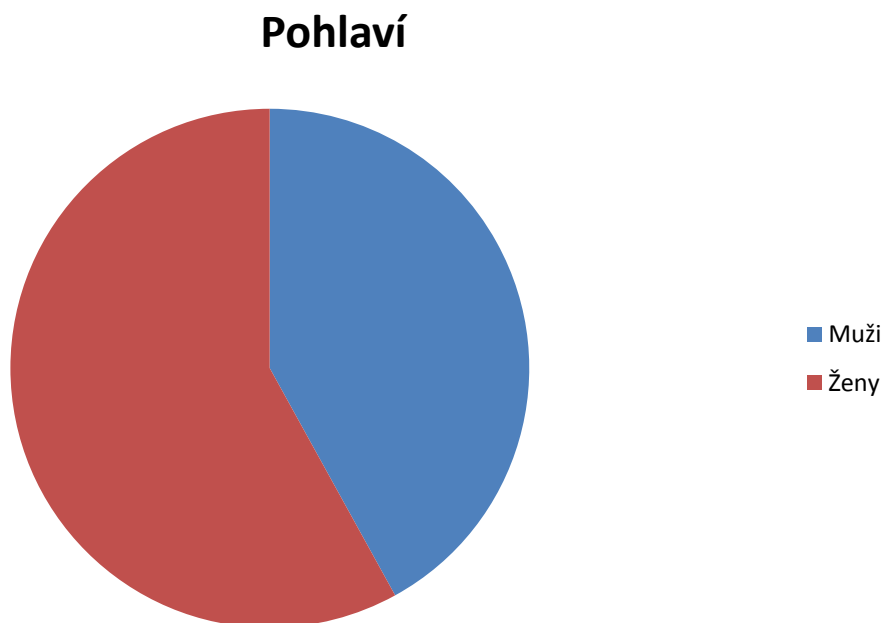
V rámci studie bylo tedy zadáno respondentům 165 dotazníků. Z celkového počtu zodpovězených dotazníků jich bylo 5 vyřazeno, jelikož nemohly být vyhodnoceny z důvodu neúplného vyplnění. Jak již bylo zmíněno, návratnost byla 100%.

7. Výsledky

V této části najdete výsledky hodnocení údajů získaných z dotazníků.

Otázka číslo 1: Pohlaví:

Graf č. 1: Rozdělení souboru dle pohlaví

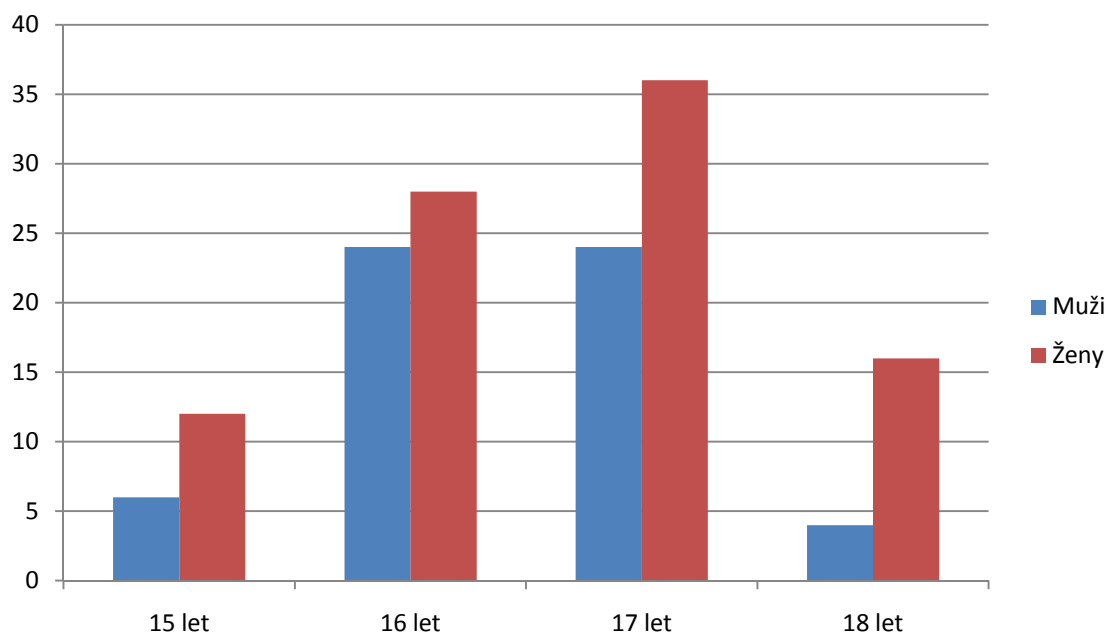
Tabulka č. 1: Rozdělení dle pohlaví

Muži	Ženy
68(42,5 %)	92 (57,5 %)

Ve zkoumaném souboru byli zastoupeni muži 42,5 % a ženy 57,5 %.

Otázka číslo 2: Tvůj věk je:

Graf č.2: Rozdělení dle věku

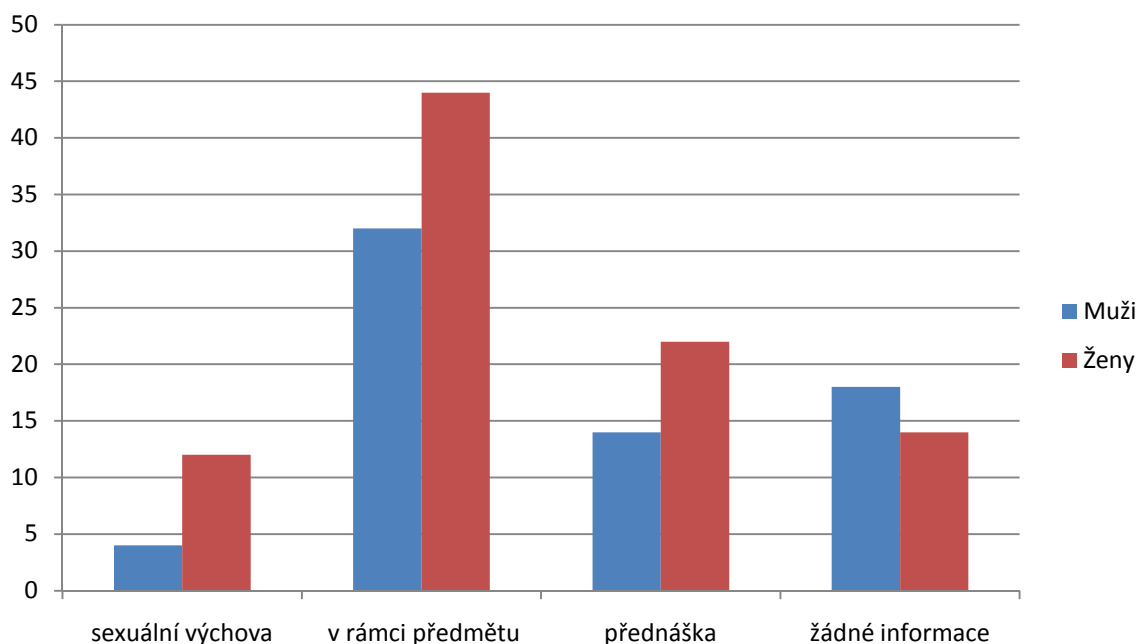
Tabulka č. 2: Rozdělení dle věku

	Muži	Ženy
15 let	6 (8,8 %)	12 (13,1 %)
16 let	24 (35,3 %)	28 (30,4 %)
17 let	34 (50 %)	36 (39,1 %)
18 let	4(5,9 %)	16 (17,4 %)

Co se týče věkového rozložení souboru, největší zastoupení měla u mužů kategorie 17letých. V této věkové skupině se nacházelo 50 % z celkového počtu 68 zúčastněných mužů. Mezi ženami bylo taktéž nejvíce 17letých, celkem 36%. Nejmenší zastoupení 5,9 % měla u mužů kategorie 18letých a u žen bylo nejméně 13,1 % v kategorii 15letých.

Otázka číslo 3: Informace o sexu ses na základní škole dozvěděl:

Graf č. 3: Forma informací o sexu na ZŠ

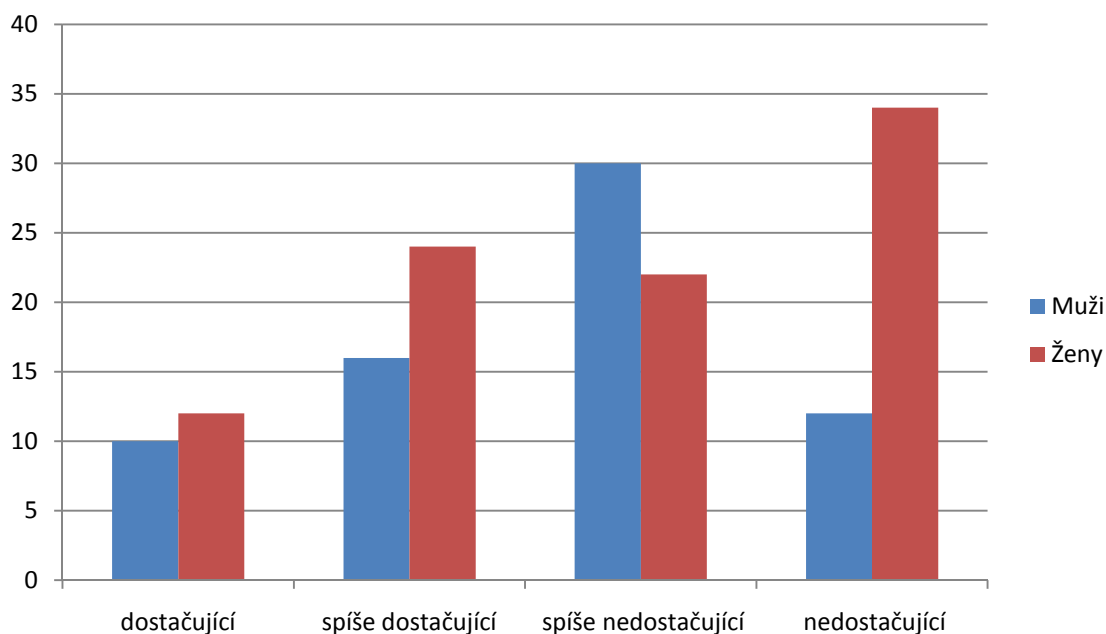
Tabulka č. 3: Forma informací o sexu na ZŠ

	Muži	Ženy	Celkem
Sexuální výchova	4 (5,9 %)	12 (13,1 %)	16 (10 %)
V rámci předmětu	32 (47,1 %)	44 (47,8 %)	76 (47,5 %)
Přednáška	14 (20,6 %)	22 (23,9 %)	36 (22,5 %)
Žádné informace	18 (26,4 %)	14 (15,2 %)	32 (20 %)

Se sexuální výchovou v jakékoliv formě se na základní škole nesetkalo nikdy 20% dotazovaných. Největší zastoupení 47,5 % tvoří respondenti, kteří měli sexuální výchovu v rámci jiného předmětu, kdy uvedli biologii, přírodopis, výchovu ke zdraví, rodinnou výchovu a základy společenských věd. Druhou nejčastější formou (22,5 %) použitou k předání informací o sexu ve výzkumném souboru byla přednáška. Sexuální výchovu jako samostatný předmět mělo jen 10 % dotazovaných. Odpovědi u mužů i žen jsou relativně vyrovnané.

Otázka číslo 4: Informace, které jsi na základní škole dostával o sexu, byly podle Tebe:

Graf č. 4: Hodnocení kvality informací

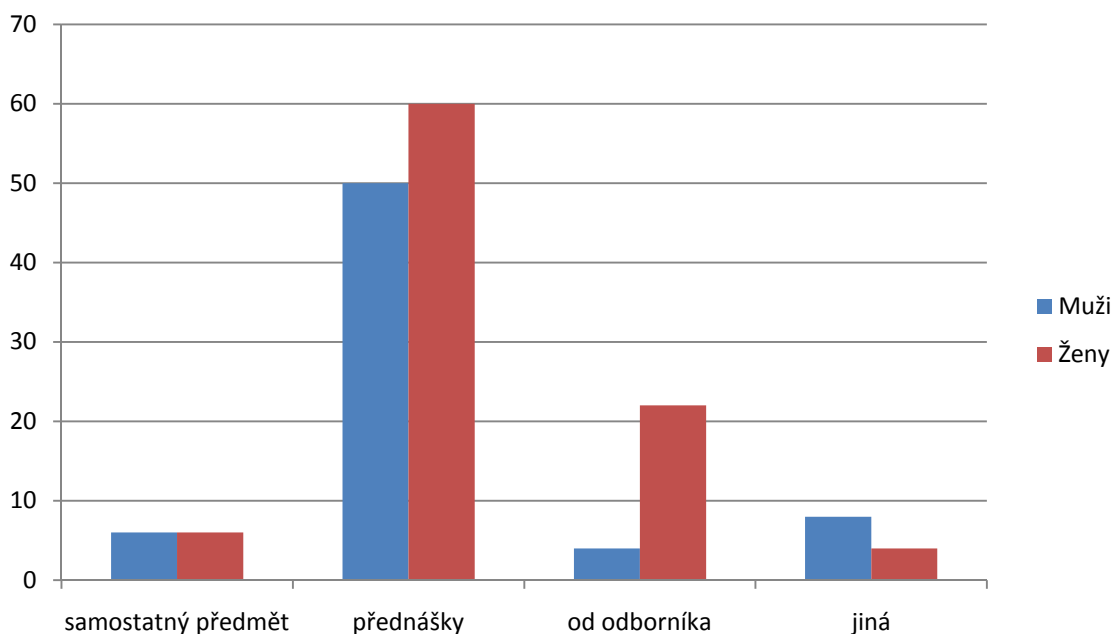
Tabulka č. 3: Hodnocení kvality informací

	Muži	Ženy	Celkem
Dostačující	10 (14,7 %)	12 (13 %)	32 (13,7 %)
Spíše dostačující	16 (23,5 %)	24 (26,1 %)	40 (25 %)
Spíše nedostačující	30 (44,1 %)	22 (23,9 %)	52 (32,5 %)
Nedostačující	12 (17,7 %)	34 (37 %)	46 (28,8 %)

Jako dostačující hodnotí sexuální výchovu na základní škole pouze 13,7% dotazovaných. Největší část (32,5 %) ji hodnotí jako spíše nedostačující, zatímco spíše dostačující přijde 25 % zúčastněných. Zcela nedostačující informace o sexu na základní škole podle výsledků dostávalo 28,8 %. Pokud jde o ženy, největší části (37 %) připadala sexuální výchova nedostačující, zatímco u mužů největší část (44,1 %) tvořilo hodnocení spíše nedostačující.

Otázka číslo 5: Jaká forma sexuální výchovy na základní škole by byla podle Tebe vyhovující?

Graf č. 5: Návrh formy sexuální výchovy

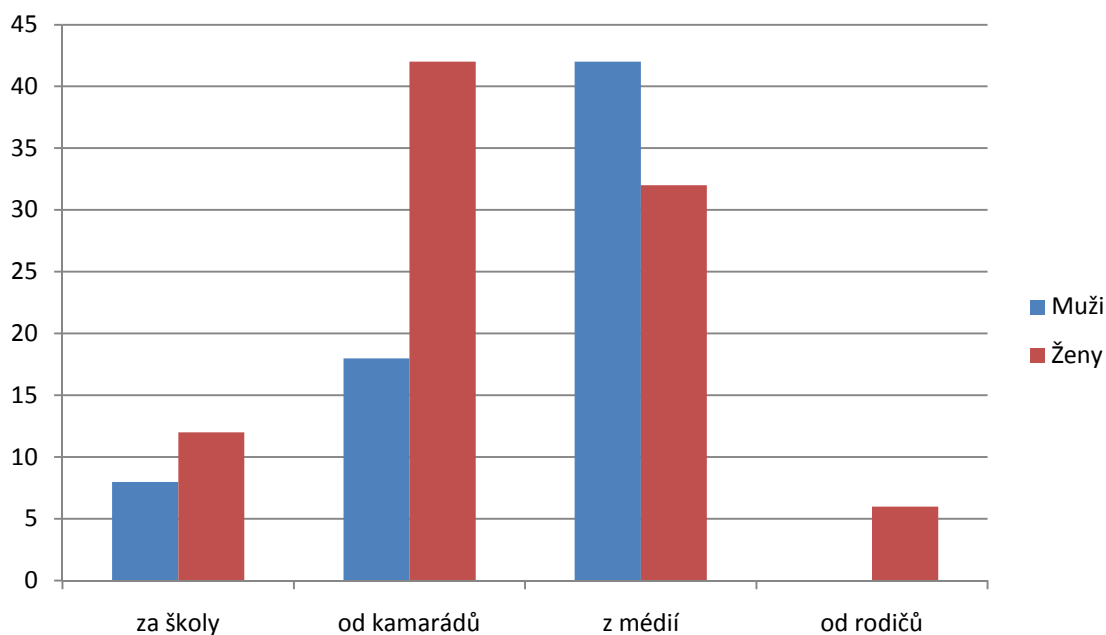
Tabulka č. 5: Návrh formy sexuální výchovy

	Muži	Ženy	Celkem
Samostatný předmět	6 (8,8 %)	6 (6,6 %)	12 (7,5 %)
Přednášky	50 (73,5 %)	60 (65,2 %)	110 (68,8 %)
Od odborníka	4 (5,9 %)	22 (23,9 %)	26 (16,2 %)
Jiná	8 (11,8 %)	4 (4,3 %)	12 (7,5 %)

Občasné přednášky, diskuse a promítání vzdělávacích filmů jako způsob předávání informací o sexu by vyhovovaly 68,8 % studentů. 16,2 % by upřednostňovali jednu přednášku od odborníka. Respondentů, kterým by vyhovovala sexuální výchova jako samostatný vyučovací předmět, je 12 %. Stejný počet dotazovaných by upřednostňoval jinou formu. Jako návrh zaznělo v rámci nějakého předmětu půl roku, výstupy studentů se sexuální problematikou jednou za měsíc, 1 respondent uvedl, že sexuální výchova by být neměla. Z hlediska pohlaví nejsou odpovědi nijak výrazně odlišné.

Otázka číslo 6: Nejvíce informací o sexu jsi na základní škole získával:

Graf č. 6: Obecný zdroj informací o sexu

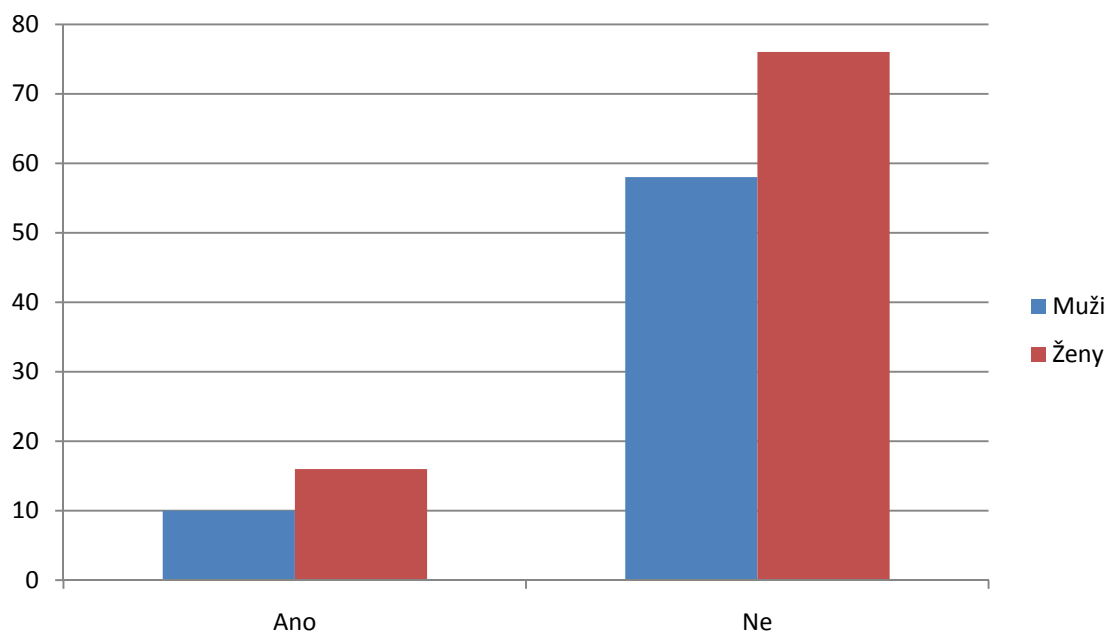
Tabulka č. 6: Obecný zdroj informací o sexu

	Muži	Ženy	Celkem
Ze školy	8 (11,7 %)	12 (13,0 %)	20 (12,5 %)
Od kamarádů	18 (26,5 %)	42 (45,7 %)	60 (37,5 %)
Z médií	42 (61,8 %)	32 (34,8 %)	74 (46,3 %)
Od rodičů	0 (0 %)	6 (6,5 %)	6 (3,7 %)

Z výsledků vyplynulo, že na základní škole získávali nejvíce informací o sexu z internetu, časopisu a televize (46,3 %). Za druhý nejčastější zdroj v té době považují kamarády (37,5 %). 12,5 % respondentů získal nejvíce informací týkajících se sexu ze školy a pouze 3,7% považují za největší zdroj své rodiče. Muži získávali největší množství informací z médií (61,8 %), kdežto ženy od kamarádů (45,7 %).

Otázka číslo 7: Potřeboval jsi někdy radu ohledně sexu a nevěděl si, kde se máš poradit?

Graf č. 7: Potřeba rady

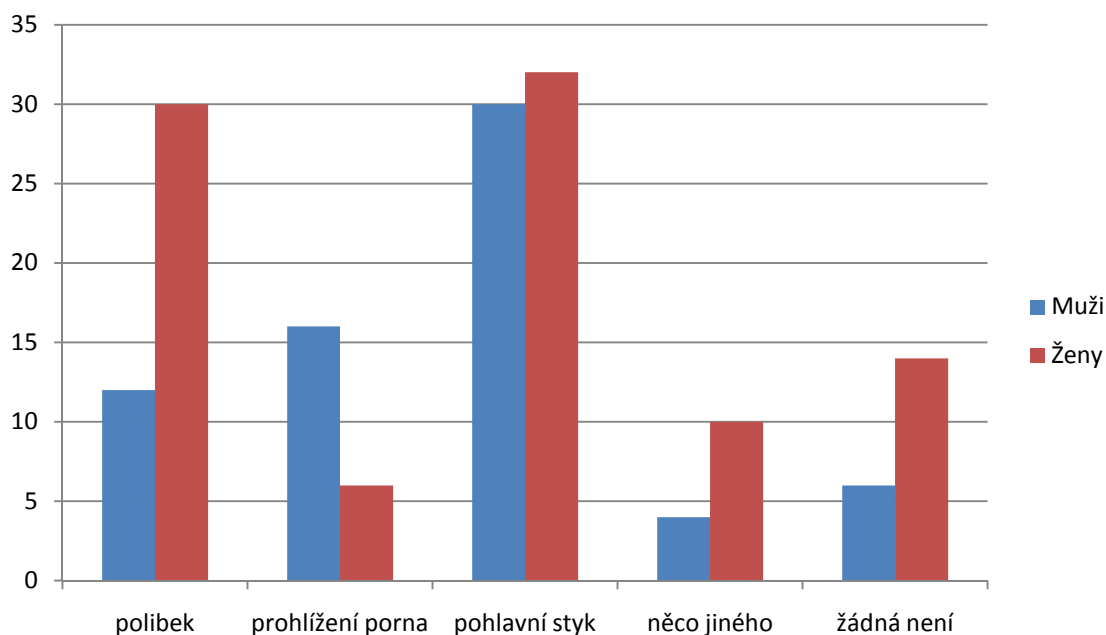
Tabulka č. 7: Potřeba rady

	Muži	Ženy	Celkem
Ano	10 (14,7 %)	16 (17,4 %)	26 (16,3 %)
Ne	58 (85,3 %)	76 (82,6 %)	134 (83,7 %)

16,3 % z výzkumného souboru uvedlo, že se ocitli v situaci, kdy potřebovali rady ohledně sexu a nevěděli, na koho se mají obrátit. V této situaci se neocitlo nikdy 83,7 %.

Otázka číslo 8: Za svojí první sexuální zkušenost považuješ:

Graf č. 8: První sexuální zkušenost

Tabulka č. 8: První sexuální zkušenost

	Muži	Ženy	Celkem
Polibek	12 (17,6 %)	30 (32,6 %)	42 (26,3 %)
Prohlížení porna	16 (23,5 %)	6 (6,5 %)	22 (13,7 %)
Pohlavní styk	30 (44,2 %)	32 (34,8 %)	62 (38,8 %)
Něco jiného	4 (5,9 %)	10 (10,9 %)	14 (8,7 %)
Žádná není	6 (8,8 %)	14 (15,2 %)	20 (12,5 %)

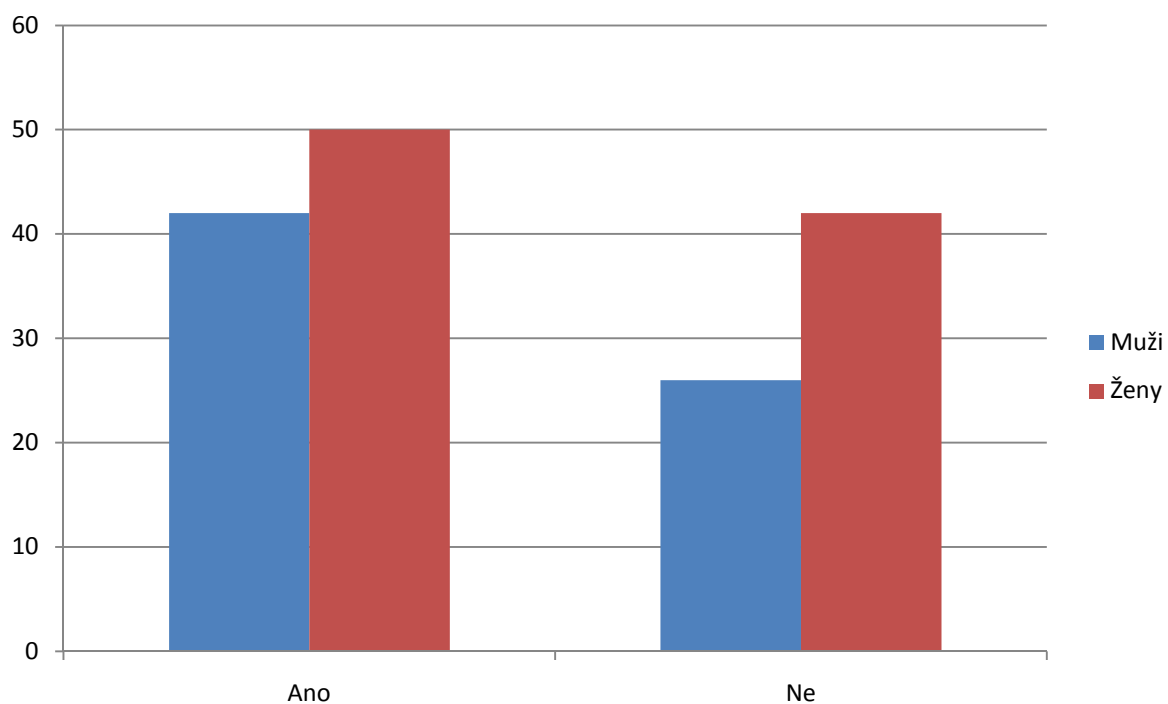
Největší část dotázaných (38,8 %) považuje za svojí první sexuální zkušenost právě první pohlavní styk. 26,3 % si myslí právě první polibek byl onou zkušeností. Pro část respondentů (13,7 %) tou zkušeností bylo prohlížení porno časopisu, porno stránek nebo porno filmu. Jako jiná první sexuální zkušenost byl uveden například petting, zkoumání se s partnerem navzájem a masturbace. Tuto možnost si vybralo 8,7 % dotazovaných. 12,5 % studentů žádnou zkušenost se sexem nemá. Největší část mužů (44,2 %) si vybralo odpověď první pohlavní styk.

Otázka číslo 9: V kolika letech to bylo?

První sexuální zkušenost mělo za sebou tedy 140 dotazovaných. U mužů byl vypočítán průměrný věk první sexuální zkušenosti 13,9, kdy nejnižším věkem bylo 8 let a nejvyšším 17. U žen je její průměrný věk 14,4. Jako nejnižší věk bylo také uvedeno 8 let a nejvyšší uvedený věk je 16 let. Z těchto výsledků můžeme vypočítat, že průměrný věk první zkušenosti respondentů se sexem je 14,2.

Otázka číslo 10: Máš za sebou svůj první pohlavní styk?

Graf č. 9: První pohlavní styk

Tabulka č. 9: První pohlavní styk

	Muži	Ženy	Celkem
Ano	42 (61,8 %)	50 (54,3 %)	92 (57,5 %)
Ne	26 (38,2 %)	42 (45,7 %)	68 (42,5 %)

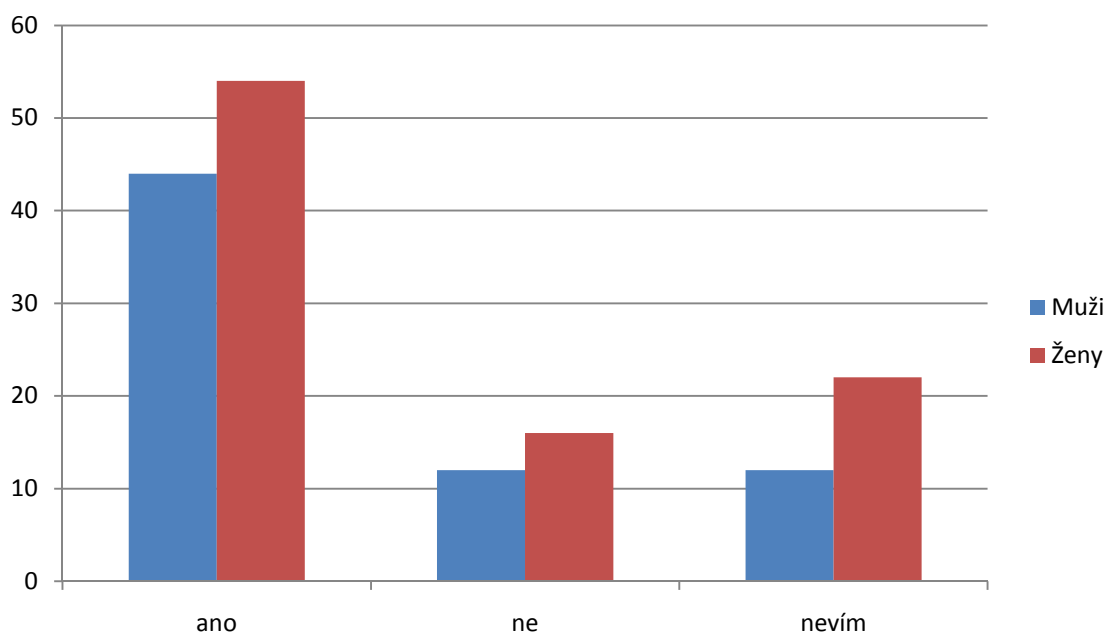
Z celého výzkumného souboru mělo za sebou první pohlavní styk 57,5 %. Zbytek dotazovaných (42,5 %) první pohlavní styk ještě neuskutečnilo.

Otázka číslo 11: Pokud ano, v kolika letech to bylo?

Z předchozího grafu jsme se dozvěděli, že 57,5% z výzkumného souboru mělo za sebou první pohlavní styk. U mužů k němu došlo v průměru v 15,8 letech, zatímco u žen je průměrný věk 15,4. Nejnížší věk uvedli jak muži, tak ženy 14. Nejvyšší věk prvního pohlavního styku byl u obou pohlaví 18 let. Celkově je tedy průměrný věk prvního pohlavního styku 15,6.

Otázka číslo 12: Máš podobné sexuální zkušenosti jako tvoji kamarádi?

Graf č. 10: Sexuální zkušenosti kamarádů

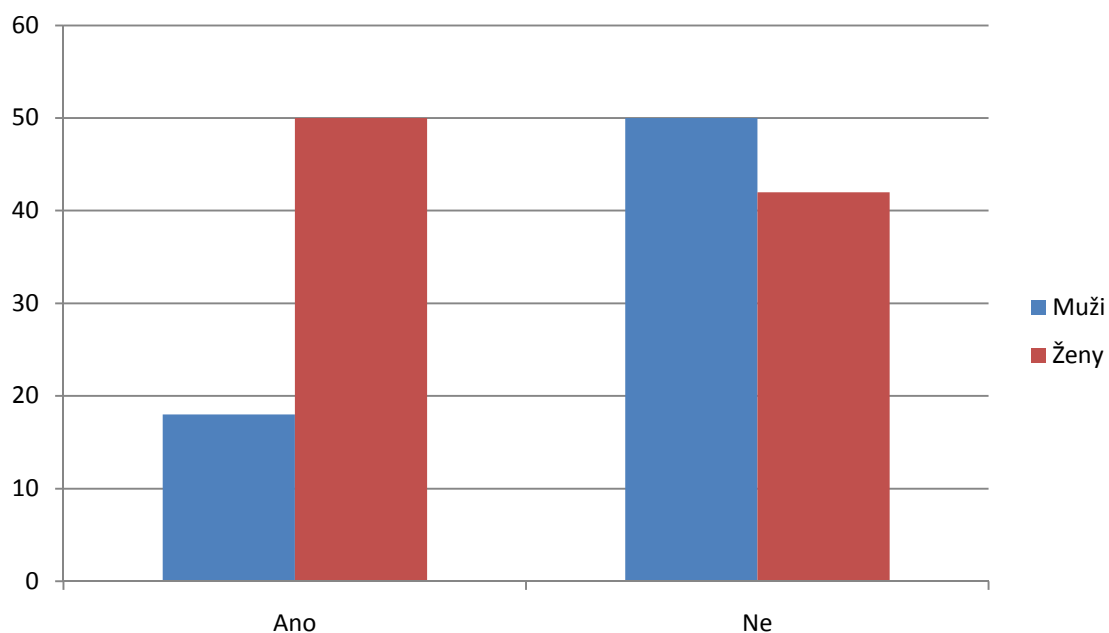
Tabulka č. 10: Sexuální zkušenosti kamarádů

	Muži	Ženy	Celkem
Ano	44 (64,8 %)	54 (58,7 %)	98 (61,3 %)
Ne	12 (17,6 %)	16 (17,4 %)	28 (17,5 %)
Nevím	12 (17,6 %)	22 (23,9 %)	34 (21,2 %)

Podobné sexuální zkušenosti jako kamarádi měla větší část dotazovaných (61,3 %). Respondentů, kteří je nemělo podobné, bylo 17,5 %. Jak na tom jsou se zkušenosti oproti kamarádům, nevědělo 21,5 %, protože se o sexu s kamarády nebaví. Výsledky mezi pohlavími se příliš neliší.

Otázka číslo 13: Chodíš s někým?

Graf č. 11: Chodíš s někým

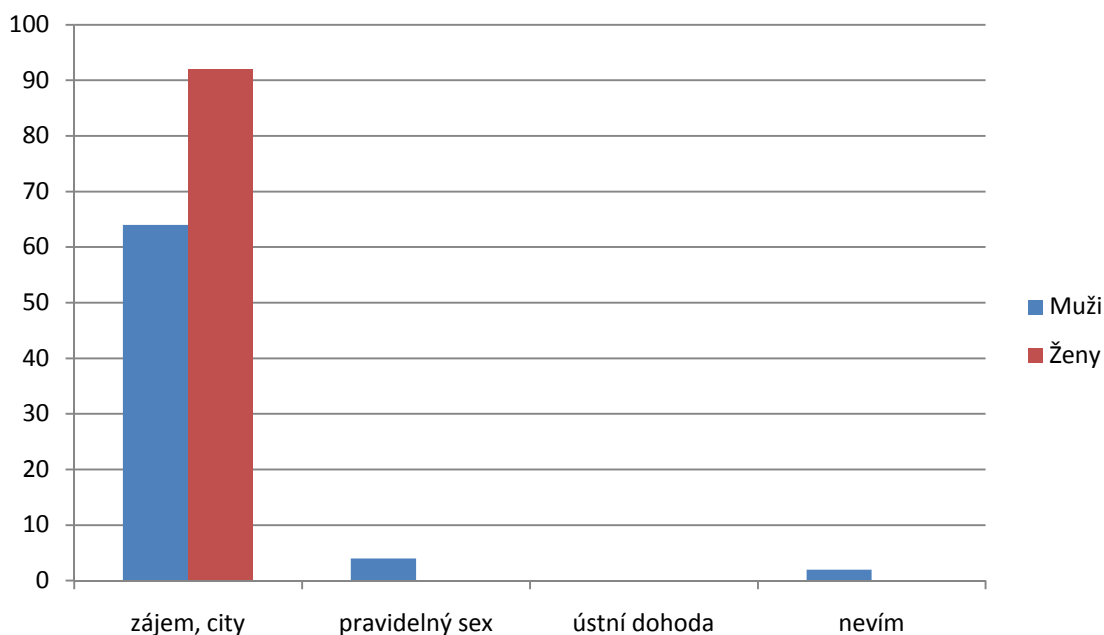
Tabulka č. 11: Chodíš s někým

	Muži	Ženy	Celkem
Ano	18 (26,5 %)	50 (54,3 %)	68 (42,5 %)
Ne	50 (73,5 %)	42 (45,7 %)	92 (57,5 %)

Nadpoloviční část (57,5 %) zkoumaných tvořili ti, kteří v době dotazování s nikým nechodili. 42,5 % zkoumaných mělo partnera/ku. Převaha mužů byla nezadaných (73,5 %), zatímco větší část žen (54,5 %) byla ve vztahu.

Otázka číslo 14: Co podle tebe znamená s někým chodit?

Graf č. 12: Význam spojení „chodit s někým“

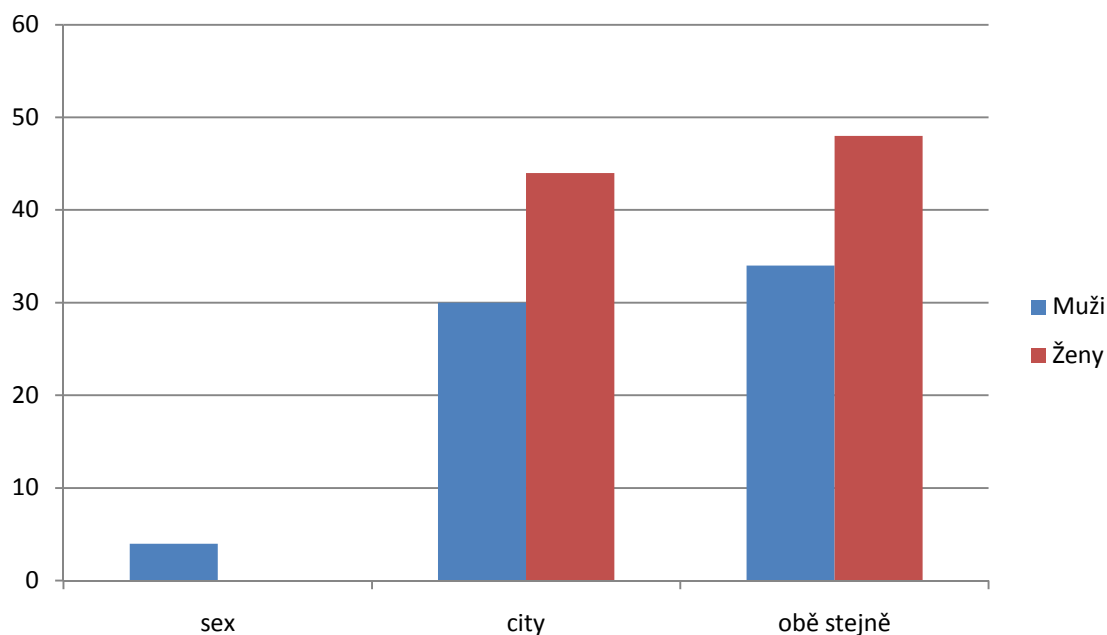
Tabulka č. 12: Význam spojení „chodit s někým“

	Muži	Ženy	Celkem
Zájem, city	62 (91,2 %)	92 (100 %)	154 (96,3 %)
Pravidelný sex	4 (5,9 %)	0 (0 %)	4 (2,5 %)
Ústní dohoda	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Nevím	2 (2,9 %)	0 (0 %)	2 (2,2 %)

Většina respondentů (96,3 %) odpověděla, že chodit s někým znamená být s někým, kdo se člověku líbí a cítí k němu něco, projevuje mu city různou formou. Další odpověď, že to znamená mít někoho na pravidelný sex, zvolilo 2,5 %. Nikdo nezvolil odpověď, že chození je založené na ústní dohodě a důvod k němu je, aby byl člověk před kamarády za borce. 2,2 % neví, jak by tento pojem definovalo. Všechny ženy si vybraly odpověď první, kdežto u mužů malá část zvolila odpovědi jiné.

Otázka číslo 15: Co je podle Tebe z těchto dvou věcí ve vztahu nejdůležitější?

Graf č. 13: Význam sexu a citů ve vztahu

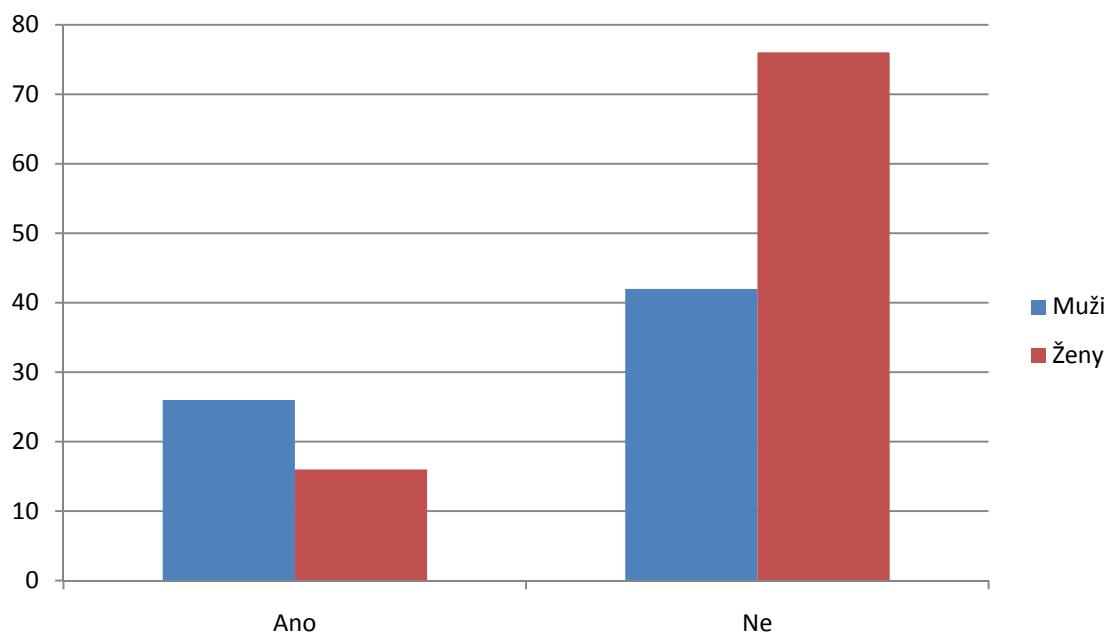
Tabulka č. 13: Význam sexu a citů ve vztahu

	Muži	Ženy	Celkem
Sex	4 (5,9 %)	0 (0 %)	4 (2,5 %)
City	30 (44,1 %)	44 (47,8 %)	74 (46,2 %)
Obě stejně	34 (50 %)	48 (52,2 %)	82 (51,3 %)

51,3 % odpovědělo, že ve vztahu mají sex i city stejné postavení. Důležitost citů ve vztahu upřednostňovalo 46,2 % respondentů, zatímco pouze 2,5 % dávalo větší význam sexu. 4 % mužů upřednostnilo sex, zatímco z žen si tuto možnost nikdo nevybral.

Otázka číslo 16: Kdyby s Tebou partner/partnerka nechtěl/la spát, ukončil/la bys vztah?

Graf č. 14: Ukončení vztahu bez sexu

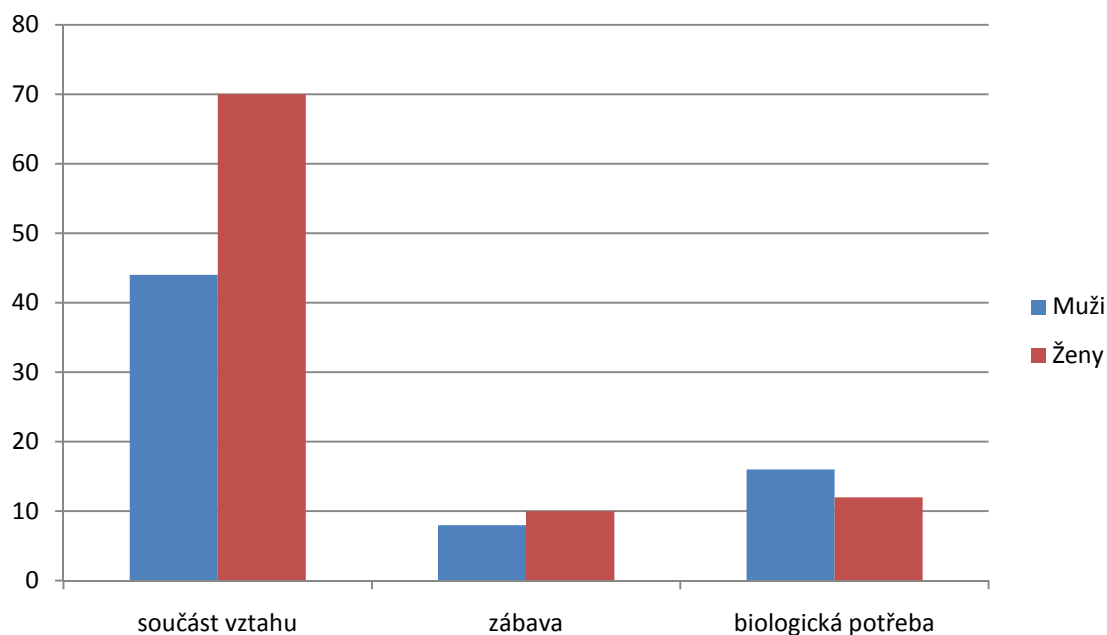
Tabulka č. 14: Ukončení vztahu bez sexu

	Muži	Ženy	Celkem
Ano	26 (38,2 %)	16 (17,4 %)	42 (26,2 %)
Ne	42 (61,8 %)	76 (82,6 %)	118 (73,8 %)

V případě, že by partner s dotazovaným nechtěl mít sex, by vztah ukončilo 26,2 %. Ve vztahu bez sexu by setrvalo 73,8 % dotazovaných. Mezi pohlavími jsou jen menší procentuální rozdíly, ale převaha odpovědí je stejná.

Otázka číslo 17: Sex považuješ za:

Graf č. 15: Povaha sexu

Tabulka č. 15: Povaha sexu

	Muži	Ženy	Celkem
Součást vztahu	44 (64,7 %)	70 (76,1 %)	114 (71,3 %)
Zábava	8 (11,8 %)	10 (10,8 %)	18 (11,2 %)
Biologická potřeba	16 (23,5 %)	12 (13,1 %)	28 (17,5 %)

71,3 % respondentů považovalo sex za součást vztahu. Jako biologickou potřebu ho označilo 17,5 % a zábavou ho nazvalo 11,2 %. Ve výzkumném vzorku se odpovědi mužů a žen příliš nerozcházely.

7.1 Shrnutí výsledků

V praktické části této práce byly popsány a zhodnoceny výsledky dotazníku týkajícího se pohledu adolescentů na sexuální výchovu na základní škole a jejich sexuálních zkušeností. Nestandardizovaný dotazník sestavený autorkou práce pro účel tohoto výzkumu byl vyplněn 160 respondenty z řad studentů středních škol, kteří žijí v Telči. Analýzou odpovědí na položky dotazníku bylo zjištěno několik dat důležitých pro potvrzení platnosti předtím stanovených hypotéz.

H1: Většina žáků získala na základní škole informace o sexu, ale podle nich nejsou dostačující.

Tato hypotéza byla podpořena výsledky otázek č. 3 a č. 4.

H2: K prvnímu pohlavnímu styku adolescentů dochází mezi 15. a 16. rokem, sexuální zkušenosti však získávají dříve.

Tato hypotéza byla výsledky otázek č. 9 a č. 11 podpořena.

H3: U dívek dochází k prvnímu pohlavnímu styku dříve než u chlapců.

Tato hypotéza byla taktéž podpořena získanými výsledky otázek č. 9 a č. 11.

H4: Většina adolescentů považuje sex za součást vztahu, ale nepovažuje ho za nejdůležitější složku ve vztahu a přikládá význam i citům.

Tato hypotéza byla podpořena výsledky otázek č. 14 – č. 17.

Ráda bych ale zmínila i další výsledky dotazníku, které podle mě stojí za povšimnutí. Zajímavé je, že v otázce č. 3 bylo zjištěno, že 32 respondentů nikdy nemělo ve škole žádnou formu sexuální výchovy. Z otázky č. 5 vyplívá, že většina studentů si nepředstavuje sexuální výchovu ve škole jako samostatný předmět, ale raději by chtěli mít občasné přednášky, diskuse a promítání vzdělávacích filmů. Dále bych se pozastavila u otázky č. 6, kdy minimum lidí odpovědělo, že nejvíce informací o sexu

získávají od rodiny, která by měla být již zmiňovaným primárním zdrojem. Pro výzkum je podstatná i otázka č. 12, ve které bylo zjištěno, že 61,7% má podobné sexuální zkušenosti jako kamarádi.

8. Diskuse

Předmětem výzkumu mé práce bylo zjistit, jaké jsou sexuální zkušenosti adolescentů a do jaké míry odpovídá pojetí sexuální výchovy jejich požadavkům. Cíle své práce jsem chtěla dosáhnout pomocí čtyř stanovených hypotéz, které zněly takto:

H1: Většina žáků získala na základní škole informace o sexu, ale podle nich nejsou dostačující.

H2: K prvnímu pohlavnímu styku adolescentů dochází mezi 15. a 16. rokem, sexuální zkušenosti však získávají dříve.

H3: U dívek dochází k prvnímu pohlavnímu styku dříve než u chlapců.

H4: Většina adolescentů považuje sex za součást vztahu, ale nepovažuje ho za nejdůležitější složku ve vztahu a přikládá význam i citům.

Myslím si, že pomocí dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 160 respondentů, jsem dosáhla takových výsledků, které předpokládané hypotézy potvrdily.

Při vyhodnocování dotazníku jsem se pozastavila nad výpočtem průměrného věku prvního pohlavního styku. Důvodem bylo to, že někteří respondenti pohlavní styk stále nemají za sebou. Kdyby se u stejného výzkumného souboru výzkum po určité době zopakoval, mohly by být získané výsledky jiné.

Za nedostatek mé práce mohou někteří považovat to, že jsem šetření prováděla pouze v jednom městě. Chtěla bych upozornit na to, že výzkum měl být sondou do dané problematiky a také jsem počítala s faktem, že otázky týkající se sexuální výchovy se vztahují zpětně k základní škole. Tu mnoho respondentů navštěvovalo v jiném městě.

Jsem si vědoma toho, že práce má další limity. Některé z nich právě vyplývají z vybrané výzkumné metody. Nestandardizovaný dotazník jistě nedosahuje takové úrovně, jakou by měl dotazník standardizovaný. Není mi ale známa žádná standardizovaná metoda, která by byla vhodná na prozkoumání dané problematiky.

Zároveň vidím jako nevýhodu to, že i přes fakt, že některé otázky jsou otevřené a polootevřené, mohou předem dané možnosti odpovědi dotazované omezovat. Myslím si, že kvalita práce by se zvýšila tím, kdyby byl alespoň s deseti dotazovanými udělán rozhovor na základě vyplněného dotazníku. To by ovšem znamenalo mnohem větší rozsah práce.

9. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem zjišťovala, jaké jsou sexuální zkušenosti adolescentů a nakolik odpovídá pojetí sexuální výchovy ve školách jejich potřebám. Záměrem mého výzkumu nebylo podat univerzálně platné výsledky, ale udělat sondu do dané problematiky. Na základě stanovených hypotéz jsem ověřovala několik svých předpokladů týkajících se sexuální výchovy na základní škole a sexuálního života adolescentů. Prostřednictvím dotazníkového šetření a následným zpracováním a vyhodnocením získaných dat jsem předpoklady potvrdila.

V práci se tedy dozvídáme, že sexuální výchova adolescentům nepřipadá dostačující. Dále se dočteme, že průměrný věk prvního pohlavního styku je 15,6 let, ale sexuální zkušenosti mladí získávají dříve. Zároveň zjišťujeme, že dívky začínají sexuální život v mladším věku než chlapci. V neposlední řadě si můžeme přecíst to, že většina adolescentů považuje sex za součást vztahu, ale nepovažuje ho za jeho nejdůležitější složku a přikládá význam i citům.

I když má předkládaná práce své nedostatky, myslím si, že se mi podařilo splnit její cíl. Dovoluji si tvrdit, že je přínosná. Pro mou osobu byla přínosem v mnoha směrech. Překvapilo mě, že při zadávání dotazníků jsem se setkala s nechutí učitelů sexuální výchovu vyučovat. Taktéž jsem zjistila, že mnoho lidí má omezený pohled na sexualitu a za pojem sex vidí pouze pohlavní akt. Domnívám se, že v mé práci je zajímavé především to, že se na sexuální výchovu dívám očima adolescentů.

10. Seznam použitých zdrojů

ATKINSON, Rita L., et al. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. 752 s. ISBN 80-7178-640-3.

BURTNEY, Elizabeth; DUFFY, Mary. *Young people and sexual health : individual, social and policy contexts*. New York : Palgrave Macmillan, 2004. 256 s. ISBN 9780333993576.

CARR-GREGG, Michael; SHALE, Erin. *Puberťáci a adolescenti*. Praha: Portál, 2010. 200 s. ISBN 978-80-7367-622-9.

DRAPELA, Viktor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-766-3.

HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

JAKABČIČ, Ivan. *Základy vývinové psychologie*. Bratislava: IRIS, 2002. 83 s. ISBN 80-89018-34-3.

JANIŠ, Kamil. Představy veřejnosti o sexuální výchově. In *18. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice* [online]. 2010 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.planovanirodiny.cz>>.

JANIŠ, Kamil. *Úvod do sexuální výchovy*. FPF SU: Opava, 2005. 93 s. ISBN 80-7248-305-6.

JANIŠ, Kamil; MARKOVÁ, Dagmar. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 77 s. ISBN 978-80-7041-621-1.

JANIŠ, Kamil; TÄUBNER, Vladimír. *Didaktika sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. 101s. ISBN 80-704-1902-4

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.

JERÁBEK, J., TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2006 [cit.2011-05-03]. Dostupné z WWW:

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

KELLY, Gary F. *Sexuality today : The human perspective*. New York: ARS, 1995. 587 s. ISBN 0-697-26587-0.

LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Příbram: Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

LISÁ, Lidka; KŇOURKOVÁ, Marie. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicem, 1986. 274 s. ISBN 08-084-86.

MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X.

MACEK, Petr; *Adolescence, utváření identity a současní čeští dospívající*. Brno: František Šalé - Albert, 2001. 142 s. ISBN 80-7326-001-8

MORUS. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Euromedia Group, 2007. 288 s. ISBN 978-80-249-0887-8.

MŠMT ve spolupráci s VÚP v Praze. *Sexuální výchova - vybraná témata*. Praha: MediaDIDA, 2009. ISBN 978-80-87000-29-8.

MURÍN, Gustáv; WEISS, Petr. *Abeceda tělesné lásky*. Praha: Triton, 2004. 259 s. ISBN 80-7254-581-7.

RYDLO, Josef. Cíle, obsah a metody sexuální výchovy. In *Moravský regionální kongres 2004* [online]. 2004 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.planovanirodiny.cz>>.

SMOLÍKOVÁ, Klára; HAJNOVÁ, Růžena. *Než se dítě zeptá...: Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. Praha: Portál 1997. ISBN 80-7178-132-0

TÄUBNER, V. Sexuální výchova a její problémy. In STŘELEČEK, S. kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. Brno: Paido, 1998. 140-148 s.

TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 276 s. ISBN 14-426-87.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

WEISS, Petr, et al. *Sexuologie*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2010. 744 s. ISBN 978-80-247-2492-8.

WEISS, Petr; ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. 159 s. ISBN 80-7178-558-X.

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 1

Dotazník

Vážený studente, vážená studentko,
jmenuji se Hana Mezerová a studuji 3. ročník oboru Psychologie na Jihočeské univerzitě. Dotazník, který se Vám dostal do rukou, poslouží jako materiál k mé bakalářské práci *Sexuální výchova a sexuální zkušenosti adolescentů*. Dotazník je anonymní a nebude využit k jiným účelům.

Předem Vám děkuji za upřímnost při vyplňování otázek.

1. Tvůj věk je:

.....

2. Pohlaví:

- muž
- žena

3. Informace o sexu ses na základní škole dozvěděl:

- v předmětu Sexuální výchova
- v rámci předmětu (jakého?)
- z přednášky
- nijak

4. Informace, které jsi na základní škole dostával o sexu, byly podle Tebe:

- dostačující
- spíše dostačující
- spíše nedostačující
- nedostačující

5. Jaká forma sexuální výchovy na základní škole by byla podle Tebe vyhovující?

- samostatný předmět minimálně jeden rok
- občasné přednášky, diskuse a promítání vzdělávacích filmů
- jedna přednáška od odborníka
- jiná:

6. Nejvíce informací o sexu jsi na základní škole získával:
- ze školy
 - od kamarádů
 - z internetu, časopisu a televize
 - od rodičů
7. Potřeboval jsi někdy radu ohledně sexu a nevěděl jsi, kde se máš poradit?
- ne
 - ano
8. Za svoji první sexuální zkušenost považuješ:
- první polibek
 - prohlížení porno časopisu, porno stránek, porno filmu
 - první pohlavní styk
 - něco jiného:
 - žádnou nemáš
9. V kolika letech to bylo?
-
10. Máš za sebou svůj první pohlavní styk?
- ano
 - ne
11. Pokud ano, v kolika letech to bylo?
-
12. Máš podobné sexuální zkušenosti jako tvoji kamarádi?
- ano
 - ne
 - nevím, nebavíme se o tom
13. Chodíš s někým?
- ano
 - ne

14. Co podle Tebe znamená s někým chodit?

- být s někým, kdo se Ti líbí a cítíš k němu něco, projevovat mu city různou formou
- mít někoho, s kým můžeš mít pravidelný sex
- říct si s někým, že s ním chodíš, abys byl před kamarády za borce/borku
- nevím

15. Co je podle Tebe z těchto dvou věcí ve vztahu důležitější?

- sex
- city
- obě stejně

16. Kdyby s Tebou partner/partnerka nechtěl/la spát, ukončil/la bys vztah?

- ano
- ne

17. Sex považuješ za:

- součást vztahu
- zábavu
- biologickou potřebu

Děkuji za Vaše odpovědi.